

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Karin Kettnerová

Majetkové vztahy mezi manžely

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Katedra: občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 24.4.2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 24.4.2009

Karin Kettnerová

Úvod

Manželství a právní úprava dopadající na řešení důležitých otázek s jeho existencí souvisejících se do podoby, jakou známe dnes, velmi dlouhou dobu vyvíjela. Za dob římského práva bylo manželství chápáno jako svazek muže a ženy představující celoživotní společenství podle božského a lidského práva. Později bylo nazíráno a kontrolováno především očima církve, která manželství chápala jako smlouvu, jejíž obsah je dán Bohem a lidskou vůlí jej nelze změnit. V podobě současné je manželství projevem svobodné vůle dvou osob opačného pohlaví, kteří vstupují do manželství, aby si v něm mohly vzájemně pomáhat, zachovávat si úctu a věrnost a v tomto prostředí také založit rodinu a společně vychovávat své děti.

Toto životní společenství má také svůj aspekt majetkový, čímž se liší od jiných forem faktického soužití dvou a více osob. S ohledem na složitost a šíři této problematiky je pro laika velmi složité až nemožné se v zákonné úpravě správně orientovat a proto počáteční neporozumění a nezvážení možného řešení budoucích problémů může znamenat pro následnou existenci manželského soužití velkou překážku.

Zákonodárce umožňuje uplatnění širokého množství modifikací zákonného režimu, a to již před samotným uzavřením sňatku v podobě předmanželské smlouvy. S ohledem na výše uvedené spolu s podceněním těchto otázek dochází k jejímu využití jen velmi zřídka.

Platná právní úprava vychází, ostatně jako většina norem soukromého práva z principu smluvní volnosti a respektuje zásadu rovnoprávnosti muže a ženy. Právní úprava majetkových aspektů v manželství je konkrétně zakotvena v občanském zákoníku v části nazvané společné jmění manželů. Dílčí otázky jsou upraveny i jinými předpisy, včetně norem práva veřejného.

Cílem této práce je zachytit vývoj manželských majetkových vztahů v celé délce jejich historického vývoje a to nástinem geneze právní úpravy a vytýčením významných mezníků a jejich následných změn v souvislosti se změnami politickými a společenskými, kteréžto jsou vysvětleny v kapitole první. Důležitost této kapitoly spatřuji v tom, že bez alespoň stručného nástinu vývoje této problematiky, nelze pochopit její charakter a úpravu v době současné. Podrobněji je pak v následujících

čtyřech kapitolách rozvedena otázka vzniku SJM, jeho předmětu a správy, přes různé možnosti modifikace zákonného režimu, problematika nabývání mimo majetkové společnosti, a otázka zániku SJM s jeho následným vypořádáním.

Tato práce vychází z právních předpisů platných ke dni 24.4.2009.

I. Kapitola - Majetkoprávní vztahy mezi manžely v kontextu historického vývoje

1.1 Římskoprávní pojetí majetkových vztahů mezi manžely

Římská rodina byla ve značné míře vzdálena současnému pojetí a chápání tohoto institutu jako relativně trvalého společenství osob navzájem spjatých zpravidla pokrevními svazky. Klasická římská rodina byla chápána jako ucelená jednota osob a majetku, nad níž vládl svrchovaně „*pater familias*“, otec rodiny. Rodina byla tedy monogamní, patriarchálního charakteru. Hlava rodiny, *pater familias* byl dospělý římský občan, tedy starší 14 let, jež byl „*sui iuris*“, tedy nebyl nikomu podroben a nadále již nebyl právně svázán se svou původní rodinou. Jednalo se o případy, kdy jeho *pater familias* zemřel či byl svým otcem z dosavadní rodiny propuštěn, tzv. emancipován. Pakliže takový muž uzavřel manželství, v němž byly zplozeny děti, vznikla skutečná římská rodina a muž se ocitl podle práva v pozici *pater familias*.¹

Manželský svazek byl uzavírán vždy v zájmu muže. Z tohoto důvodu se pro vznik a trvání manželství vyžadoval úmysl muže vzít si ženu a pojmout ji za manželku a matku legitimních dětí, tzv. *affectio maritalis*. Případ, kdy muž tento úmysl ztratil, měl za následek zánik manželství. Další podmínkou pro vznik manželství byla dospělost, duševní zdraví a souhlas otce rodiny. Existovala též řada omezení v podobě tzv. manželských překážek absolutních a relativních.

Charakter římského manželství předurčoval majetkoprávní vztahy mezi manžely. Vůbec nejstarším typem bylo manželství přísné s manželskou mocí nad ženou „*matrimonium cum in manu conventionae*“. Uzavřením manželství se žena podřizovala moci manžela, byla tedy osobou „*alieni iuris*“. Sňatek pro ni znamenal *capitis deminutio*, tj. zánik dosavadní moci otcovské a zrušení všech agnátských vztahů v dosavadní rodině a zároveň vznik moci manželské a vytvoření nových agnátských vztahů v rodině manželově. Platila zásada, že manželka je ve vztahu k manželovi „*filiae loco*“, tj.

---

¹ Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy. Praha : Eurolex Bohemia, 2005, s.53

v postavení dcery a ve vztahu k vlastním dětem „sororis loci“, tj. v postavení sestry. V důsledku kapitisdeminuce manželky se manžel stal vlastníkem veškerého ženina majetku. Žena byla tedy majetkoprávně zcela podřízena moci manžela, dostávala se tady do značné ekonomické závislosti na něm. Tato situace byla vyvážena tím, že muž převzal veškerou zodpovědnost za výživu manželky a celé rodiny. V obdobném majetkoprávním postavení se nacházely též další osoby podléhající otcově moci, zejména děti.

Naopak druhý, později se vyvinuvší typ manželství, neměl na majetkové poměry manželů žádný vliv. Manželství nezakládalo žádné majetkové společenství. Manželka i po uzavření manželství zůstala podřízena svému otci, či v případě, že již otce neměla, byla osobou sui iuris. Úlohou muže bylo nést veškeré náklady, jež souvisely se vznikem a trváním manželství. Pro ulehčení zvýšených výloh manžela bylo zvykem zřízení věna „dos“. Pakliže měla žena vedle věna ještě další majetek, tvořil její samostatné parafernální jmění, kterým mohla volně disponovat. Často však jeho správu svěřovala manželovi.

V případě věna se nejednalo o darování, nýbrž o zvláštní kauzu. Zřízení věna bylo považováno za žádoucí, nikoli nutně obligatorní. Manželství tedy mohlo vzniknout i bez věna, avšak v případě, že věno nebylo zřízeno, mohl manžel odepřít poskytnutí výživy a zaopatření. Též nebyl manžel povinen vracet věno, jež mu bylo poskytnuto v mylném domnění, že v případě jeho nezřízení nemůže manželství vzniknout. Předmětem věna mohlo být cokoli, co bylo způsobilé určitým způsobem zvětšit manželův majetek.

Původně se předmět věna stával vlastnictvím manžela či osoby, jíž byl manžel podřízen, s tím souvisí i možnost volné dispozice s ním. Změnu přinesla až reforma Oktaviána Augusta, jíž bylo zakázáno zcizování dotálních nemovitostí bez souhlasu manželky. Žena neměla k věnu po dobu trvání manželství žádná práva. Právní nárok na vrácení věna měla v případě, že manželství bylo rozvedeno či zaniklo smrtí manžela. Nárok na vrácení věna bylo jejím ryze osobním právem. Zemřela-li žena, věno až na výjimky zůstávalo pozůstalému manželovi. V případě, že byl manžel povinen věno vrátit, měl právo na srážky z věna. Manžel byl oprávněn odečíst z věna částku odpovídající užitečným nákladům na děti, a to 1/6 na každé dítě, maximálně však v rozsahu 1/2 celkové hodnoty věna, za špatné mravy manželky mohl odečíst 1/8.

V případě však, že rozvod zavinil manžel, byl povinen kromě věna vydat i část dotálního výnosu. Po reformě císaře Justiniána se věno muselo obligatorně vracet i v případě, že manželství zaniklo smrtí manželky. Nárok ztratil svou ryze osobní povahu a přecházel i na manželčiny dědice. Právo na vrácení věna bylo zajištěno generálním zástavním právem k manželovu majetku², čímž byla ve značném ohledu ulehčena situace při vymáhání věna a posíleno postavení manželky a jejích dědiců v tomto ohledu.

1.2 Majetkoprávní vztahy v rodině v počátcích českého práva

Rodinné právo, manželské i majetkoprávní vztahy byly již v počátcích českého práva poměrně složitě upraveny. Tyto vztahy byly pro svou mimořádnou důležitost od samého počátku předmětem zájmu převážně církve, ale též státu. Byly tedy pod značným vlivem práva kanonického, v nemalé míře též pod vlivem práva římského, což platilo zvláště pro právo městské. Kanonické právo bylo tedy základem úpravy rodinných a manželských vztahů prakticky až do roku 1949.³

Katolická církev vytvořila základní principy, jež byly pro manželské vztahy zcela určující. Mezi ty nejdůležitější lze řadit svátostnou povahu manželství, monogamii a nerozlučitelnost svazku za života manželů. Již Dekrety Břetislavovy zachycovaly tyto významné zásady manželského svazku. Kníže Břetislav postavil vznik, formu i ochranu manželství pod svrchovanou autoritu církve. Církev důsledně rozlišovala smluvní stránku manželství, kterou ponechávala ve sféře práva světského, a stránku svátostnou, o níž sama výlučně rozhodovala a osobovala si v tomto směru pro sebe veškerou jurisdikci.⁴ Proto i rozhodování manželských sporů bylo svěřeno výhradně do rukou církevních soudů. Nejvýznamnějšími prameny kanonického manželského práva byla díla Decreta Gratiany, Glosa Ordinária, Corpus Iuris Canonici, Tridentinum, Ne Temere a oba kodexy CIC 1917 a 1983.

² Kincl, J. a kol. Římské právo. 1.vyd. Praha : C.H.Beck, 1995, s.133, 134, 136, 140-142

³ Malý, K. České právo v minulosti. 1.vyd. Praha : Orac, 1995, s.79

⁴ Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy. Praha : Eurolex Bohemia, 2005, s.57

Papež Alexandr III. Koncem 12. století počal přísně rozlišovat dva instituty, a to zasnoubení „sponsalia de futuro“ a smlouvu manželskou „sponsalia de presenti“, kterou se zakládal manželský svazek. Manželství se stalo nerozlučitelným již samotnou smlouvou. Nerozlučitelným absolutně se však stalo až vykonáním soulože „copula carnalis“. Papež Inocenc III. Pak v roce 1215 zavedl institut ohlášek, jež předcházely vlastnímu uzavření manželství. Jednalo se o veřejné ohlášení jmen osob hodlajících vstoupit do manželství, aby veřejnost mohla závčas upozornit na případné překážky bránící uzavření sňatku.⁵

Těžištěm manželského majetkového práva byl institut věna, které do svazku přinášela manželka, aby se stal majetkem manžela, který s ním mohl svévolně disponovat. Nevěsta měla na poskytnutí věna zákonný nárok, který vyplýval z jejího členství v „nedílu“⁶, který představoval spoluvlastnictví s ideálními podíly. Poskytnutí věna mohla rodina odepřít jen za mimořádných okolností, např. v případě ztráty panenství nevěsty před svatbou či pokud se nevěsta vdávala bez souhlasu své rodiny či proti její vůli. Výše věna byla určována především dohodou ženicha a rodiny nevěsty a jeho hodnota byla přesně stanovena ve svatební smlouvě, která byla důležitým základem majetkoprávních vztahů mezi manžely. Tato ekonomická nerovnováha byla vyvážena institutem věna vdovského označovaného též jako obvěnění, „antidos“, které bylo rovněž zřízeno ve svatební smlouvě s cílem ochránit majetkové zájmy ženy pro případ manželovy smrti. Jeho hodnota byla dvaapůlkrát vyšší, než věno, jež přinášela do manželství nevěsta. Vdovské věno bylo zajišťováno zřízením zástavního práva k majetku manžela ve prospěch manželky nebo zápisem do zemských desek či tzv. vnesením, které znamenalo uvedení manželky na statek manžela po svatbě s tím, že tento majetek poté sloužil jako zástava na vdovské věno.

Staročeské právo pamatovalo i na ochranu manželky pro případ vynuceného či neuváženého jednostranného vzdání se práva na vdovské věno ve prospěch manžela. Vycházelo se z právní fikce, že žena v područí muže je zbavena možnosti svobodného rozhodování, a tudíž jí chybí jeden ze základních předpokladů jakékoli smlouvy či jiného právního úkonu ve prospěch manžela za trvání manželství. Pro neplatnost

---

⁵ Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy. Praha : Eurolex Bohemia, 2005, s.58

⁶ Malý, K. České právo v minulosti. 1.vyd. Praha : Orac, 1995, s.77

takovéhoto právního úkonu bylo třeba, aby se manželka neplatnosti výslovně dovolala. Totéž platilo i na případ, kdy se žena zaručila za trvání manželství za manželovy dluhy. V jiných případech se však žena v manželství těšila majetkové samostatnosti, měla tedy plné dispoziční právo ke svému vlastnímu majetku a v některých případech mohla vykonávat i poručenství nad sirotky.⁷

Až v období státního absolutismu docházelo k paralelní regulaci manželství světským právem, které však též primárně čerpalo z práva církevního. Definitivní tečkou za vlivem církve na manželské vztahy se stal až zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.

1.3 První pokusy o kodifikaci občanského práva a jejich završení všeobecným zákoníkem občanským v roce 1811

Počáteční snahy o kodifikaci občanského práva započaly již v první polovině 18. století, za vlády Marie Terezie a byly nutným důsledkem nových potřeb společnosti, kterým již zastaralá a roztržštěná právní úprava nebyla schopna poskytnout dostatečný právní základ. Rozdílná legislativa v jednotlivých zemích i odlišná úprava majetkoprávních poměrů pro různé skupiny společnosti byla v nesouladu s požadavkem právní jistoty a též značnou brzdou dalšího ekonomického rozvoje.

Z těchto důvodů vyvstal požadavek volající po jednotném zákoníku soukromého práva, jež by platil pro celou říši a všechny občany bez ohledu na společenské rozvrstvení. Kodifikační práce započaly roku 1753, kdy se úkolu ujala odborná komise. Kodifikační dílo o šesti svazcích bylo dokončeno roku 1766 pod názvem „*Maria Theresia Kodex, worin für dero Königlichen böhmische und öesterreichische Erblande ein ius privatum et universale statuires wird*“ (Zákoník Marie Terezie, ve kterém je stanoveno právo soukromé a všeobecné pro všechny české a rakouské dědičné země). Práce kodifikační komise byla však spíše zklamáním, neboť právní pojmy zde byly

---

⁷ Malý, K. České právo v minulosti. 1.vyd. Praha : Orac, 1995, s.77, 78

nikoli formulovány, nýbrž pouze vysvětlovány formou učebnicového výkladu.⁸ Dílo nebylo v žádném ohledu způsobilé plnit úlohu zákoníku, proto bylo komisi vráceno k přepracování.

Až po nástupu císaře Josefa II. na trůn došlo k výraznému pokroku v kodifikačních snahách. Josef II. prosadil mnohé reformy, jejichž výsledky byly začleněny do nového zákoníku. Nejprve došlo v roce 1781 k vydání tolerančního patentu, který mimo jiné připustil sňatky katolíků s evangelíky, rok poté pak byla zrušena závaznost zásnub, do té doby uznávaná katolickým právem. Roku 1783 byl vydán manželský patent, na základě něhož bylo rozhodování manželských sporů napříště svěřeno do rukou státních soudů, čímž byla zrušena církevní jurisdikce v této oblasti, jež si církev držela od 10.století.⁹

Roku 1786 se dostavily první výsledky kodifikační snahy, kdy byl vydán první díl Všeobecného občanského zákoníku o pěti částech. Dokončen byl zákoník zcela až po smrti Josefa II. a poté, co byl zkušebně uveden v platnost v Západní Haliči roku 1797, byl po menších úpravách vyhlášen roku 1811 a uveden v platnost na území celé říše jako Všeobecný zákoník občanský (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch – ABGB), v českém překladu pod názvem Kniha všeobecných zákonů městských. Jeho koncepce vycházela z práva římského a základním východiskem se stala teorie přirozenoprávní. Zákoník byl všeobecný a výlučný, platil tedy bez výjimky pro všechny občany bez reflexe k jejich společenskému postavení. Přesto, že byl v jistých ohledech poplatný době svého vzniku, byl bezesporu vynikajícím právnickým dílem, což bylo také důvodem toho, že platil s dílčími novelami až do roku 1950.¹⁰ Jeho nahrazení novou normou bylo zapříčiněno nikoli jeho zastaralostí, nýbrž společenskými změnami v souvislosti s nástupem totality.

ABGB upravoval manželství a majetkoprávní vztahy mezi manžely přímo, přičemž vycházel z předpisů práva kanonického, jež byly prostřednictvím zákoníku státem pouze autorizovány a realizovány. Zákoník vychází v úpravě manželského práva ze zásady sňubní svobody, na jejímž základě mohl manželství uzavřít každý, komu

---

⁸ Malý, K., Sivák, F. Dějiny státu a práva v Československu do r. 1918. 1.díl. Praha : Panorama, 1988, s. 337, 338

⁹ Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy. Praha : Eurolex Bohemia, 2005, s.68

¹⁰ Malý, K., Sivák, F. Dějiny státu a práva v Československu do r. 1918. 1.díl. Praha : Panorama, 1988, s. 337, 339

v tom nebránila některá ze zákonných překážek. Do roku 1867 bylo navíc uzavření každého manželství podmíněno tzv. politickým konsensem, tedy souhlasem orgánu veřejné správy, které bylo vázáno na schopnost žadatele uživit sebe i svou rodinu a jeho mravní způsobilost. Souhlas tedy nebyl udělován nemajetným, u nichž hrozilo riziko, že rozmnoží řady chudiny.¹¹

Ústřední institucí manželského majetkového práva bylo věno, jež představovalo účelově vázané jmění k ulehčení hospodářského břemena manželství, které poskytovali muži ženiny rodiče či prarodiče. Na poskytnutí věna byl právní nárok a jeho výše odrážela společenské postavení rodičů nevěsty. Za trvání manželství náleželo věno manželovi, který se stával vlastníkem plodů a užitků, byla-li předmětem nemovitost a měl právo volné dispozice s kapitálem, bylo-li poskytnuto v penězích. Věno přecházelo do vlastnictví ženy teprve manželovou smrtí. Protipólem věna bylo obvěnění, které mohl poskytnout manžel či jeho rodiče, avšak tento institut byl ryze dobrovolný. Ve svém důsledku tak bylo manželství daleko finančně náročnější pro ženu a podtrhovalo její podřízené postavení a mužovu nadvládu. Celková koncepce manželského majetkového režimu i osobních poměrů tedy vycházela z nerovného postavení ženy.¹²

Hegemonie muže byla natolik silná, že zastupoval ženu před soudy, úřady, rozhodoval o jejím zaměstnání, disponoval veškerým společným majetkem včetně ženina výdělků. Na druhé straně měl muž vyživovací povinnost vůči ženě a dětem.¹³

Uzavřením manželství majetkové společenství mezi manžely automaticky nevznikalo a pakliže mezi manžely nebylo dohodnuto něco jiného, zůstával každý z nich vlastníkem svého dosavadního majetku i toho, co nabyl za trvání manželství. V pochybnostech o vlastnictví k určité věci se presumovalo, že nabyvatelem je muž. I v případech, kdy manželé měli oddělené jmění, mělo se za to, že manželka svěřila muži sňatkem automaticky správu svého jmění, ledaže tomuto odporovala u soudu prohlášením o odnětí plné moci, které však nemělo účinky vůči třetím osobám. Tudíž veškeré manželovy dispozice ženiným jměním byly za všech okolností právně platné.

Princip odděleného majetku mohl být modifikován vzájemnou dohodou manželů sepsanou ve formě notářského zápisu, čímž vzniklo majetkové společenství

---

¹¹ Malý, K., Sivák, F. Dějiny státu a práva v Československu do r. 1918. 1.díl. Praha : Panorama, 1988, s. 476, 477

¹² Klabouch, J. Manželství a rodina v minulosti. 1.vyd. Praha : Orbis, 1962, s. 195-197

¹³ Klabouch, J. Manželství a rodina v minulosti. 1.vyd. Praha : Orbis, 1962, s. 123

nazývané společenství statků. Rozsah majetkového společenství nebyl zákonem předepisován, manželé tedy měli značnou volnost v úpravě těchto vztahů. Do majetkového společenství mohli tedy zahrnout jen majetek, který nabyli až za trvání manželství, nebo též jmění, které měl každý z nich již před uzavřením manželství či vztáhnout společenství jen na určitou část majetku a zbytek z něj vyloučit. Dle tehdy platného výkladu smluvené společenství neznamenal, že by snad manželé měli nějaké podíly k dispozici, nejednalo se proto o nějakou dobu podílového spoluvlastnictví.

Zvláštní ustanovení platilo pro nemovitý majetek. V případě, že některý z manželů vlastnil nemovitý majetek a do pozemkových knih bylo zapsáno společenství statků druhého manžela, vzniklo tím věcné právo na polovinu podstaty, což mělo za důsledek, že druhý manžel nemohl pořídit závěť o této polovině. Na užitky za trvání manželství druhému manželovi však vkladem do pozemkových knih nevznikl žádný nárok. Po smrti manžela – vlastníka nabyl druhý z oprávněných ze společenství statků automaticky vlastnictví k onomu podílu zajištěnému vkladem. To však nesmělo být na újmu věřitelů, kteří měli své právo k podílu zapsáno ještě předtím, než došlo k vkladu práva ze společenství statků. Taktéž práva obou manželů k takto vzniklému společnému majetku mohla být upravena smlouvou, byť sporným zůstávalo, jaké má společenství samo o sobě účinky vůči třetím osobám. Praxe však považovala za obvyklé, že za dluhy každého manžela odpovídají oba společně a nerozdílně. Pakliže společenství nebylo zřízeno jen na dobu určitou, zanikalo smrtí jednoho z manželů či prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů. ABGB připouštěl též darování mezi manžely, což v praxi často vedlo k tomu, že ženy byly vystavovány ještě větším nátlakům ze strany manželů.¹⁴

Manželství zanikalo prohlášením za neplatné, rozlukou, smrtí jednoho z manželů či jeho prohlášením za mrtvého. Rozlukou nemohlo zaniknout manželství mezi katolíky, kterým byl povolen pouze rozvod od stolu a lože, jež však neznamenal zánik manželství. Přestože manželské právo vycházelo z práva kanonického, rozhodovaly spory manželské soudy civilní, s výjimkou období bachovského absolutismu po zavedení konkordátu, kdy byla nakrátko obnovena církevní jurisdikce v manželských záležitostech. Poté došlo k opětovnému podřízení manželských sporů jurisdikci civilním soudů a k zavedení subsidiárních civilních sňatků, kterážto úprava

---

¹⁴ Klabouch, J. Manželství a rodina v minulosti. 1.vyd. Praha : Orbis, 1962, s. 198

přetrvala až do roku 1949, kdy formu subsidiární nahradila obligatorně civilní forma uzavření manželství, která se udržela až do roku 1992.¹⁵

Na počátku 20. století byla snaha o rozsáhlou novelizaci občanského zákoníku, která však byla brzy zmařena 1. světovou válkou. Uskutečněny byly reformní kroky pouze prostřednictvím tří dílčích novel, které byly vydány cestou císařských nařízení.¹⁶

Po vzniku první Československé republiky byl recepční normou, zákonem 11/1918 Sb. z. a n. převzat spolu s ostatními říšskými zákony i ABGB, který však platil jen pro území Československé republiky dříve patřící do Předlitavska. Na Slovensku a Podkarpatské Rusi stále platila uherská právní úprava. Po celou dobu existence první republiky trval v oblasti občanskoprávní dualismus zákonných úprav. Na pozadí unifikačních snah došlo alespoň k dílčím změnám. První významnou normu reflektující intenzivní potřebu sjednocení právních úprav představoval rozlukový zákon č. 320/1919 Sb. z. a n., kterým byla sjednocena úprava uzavírání manželství v českých zemích a na Slovensku. Byl zaveden fakultativní civilní sňatek a uzákoněna rozluka i pro manželství katolíků ze zákonem výslovně vypočtených kvalifikovaných důvodů. Na Podkarpatské Rusi začal rozlukový zákon platit až od roku 1924. Objevily se rovněž tendence sjednotit úpravu manželského majetkového práva, která by platila pro celé území státu. Tento záměr se však uskutečnit nepodařilo.¹⁷

Vznik Protektorátu Čechy a Morava s sebou přinesl fatální změny a velmi vážné zásahy do osobního, rodinného a manželského práva. Příslušníci německého národa, obyvatelé protektorátu byli prohlášeni německými státními příslušníky, pro které platily německé zákony a kteří podléhali jurisdikci německých soudů. Došlo k zavedení řady nelidských zákonů s rasovým podtextem, jejichž cílem bylo ochránit krev a rasu německou. Manželské právo pocítilo neblahé změny prvotně spolu se zákazem sňatků protektorátních osob s židovskými občany. Bez výjimky udělené ministerstvem vnitra byla tato manželství neplatná. Rasové zákony šly až tak daleko, že dokonce zakázaly i

---

¹⁵ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3.přepřacované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003, s. 292

¹⁶ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3.přepřacované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003, s. 440

¹⁷ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3.přepřacované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003, s. 441-443

mimomanželský pohlavní styk mezi protektorátním příslušníkem a osobou židovského původu.¹⁸

1.4 Právní úprava po vydání zákona č. 265/1949 Sb. o právu rodinném

Zákon o právu rodinném č. 265/1949 Sb., jehož účinnost nastala 1.1.1950, zavedl do našeho práva poprvé v historii institut zákonného majetkového společenství manželů.¹⁹ Zákon tehdy vyňal z občanského práva, dosud obsaženého v ABGB, rodinné i manželské právo a majetkoprávní vztahy mezi manžely a upravil je samostatně. Institut zákonného majetkového společenství mezi manžely byl bezprostředním předchůdcem pozdějšího bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Účelem nové právní úpravy bylo dle důvodové zprávy k zákonu č. 265/1949 Sb. zejména odstranění majetkové nerovnoprávnosti ženy i jejího omezení při správě společného majetku. O „získaný majetek“ se zasloužili oba manželé společně, ať už proto, že oba byli výdělečně činní, nebo tím, že výdělečná činnost jednoho z nich byla vyvážena péčí o domácnost a potomky druhým manželem, a tedy nebyla myslitelná bez pomoci druhého manžela.²⁰ Toto byly hlavní myšlenky odůvodňující zavedení institutu zákonného majetkového společenství manželů.

Zákon zahrnoval do majetkového společenství pouze majetek, který manželé nabyli až za účinnosti zákona o právu rodinném, tedy od 1.1.1950. To znamenalo, že majetek nabytý před touto účinností do majetkového společenství zahrnut nebyl, a to i pokud bylo manželství uzavřeno dávno předtím. Zákon taktéž nedopadal na případy, kdy majetkoprávní poměry byly mezi manžely řešeny a upraveny svatební smlouvou.²¹

Jmění, které nabyl některý z manželů v době trvání manželství, vyjma toho, co nabyl dědictvím nebo darem a toho, co sloužilo jeho osobní potřebě či výkonu

---

¹⁸ Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy. Praha : Eurolex Bohemia, 2005, s. 83-86

¹⁹ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s.56

²⁰ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 2000, s. 24, 25

²¹ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 56, 57

povolání, tvořilo jeho získaný majetek. Získané majetky obou manželů pak vytvořily jejich majetek společný, čili jejich majetkové společenství.²² To, co bylo samostatným majetkem z důvodu, že sloužilo osobní potřebě jen jednoho z manželů nebo výkonu jeho povolání, mohl ten který manžel určit sám.²³ Do majetkového společenství patřily i výnosy majetku samostatného, jako např. úroky a nájemné, a vůbec veškeré majetkové přírůstky, např. rozdíl mezi původní hodnotou samostatného majetku a cenou, za níž byl tento majetek za trvání manželství prodán, pokud převyšovala cenu původní.²⁴

Co se týče správy společného majetku, rozlišoval zákon správu obvyklou, kterou mohl provádět každý z manželů samostatně bez souhlasu druhého a správu přesahující tento rámec, k níž bylo zapotřebí souhlasu druhého manžela. Zákon v ustanovení § 29 však manželům poskytoval možnost upravit rozsah a správu majetkového společenství odlišně, a to dohodou provedenou formou soudního zápisu a později formou zápisu notářského. Vůči třetím osobám se mohli manželé této dohody dovolávat jen tehdy, byl-li jim její obsah znám. Výslovně bylo v zákoně stanoveno, že věřitel i jen jednoho z manželů se může uspokojit na majetku náležejícím do zákonného společenství.

Zákon připouštěl i možnost soudního zrušení zákonného majetkového společenství a to na žádost kteréhokoli z manželů ze závažných důvodů. Rozhodnutí však spočívalo pouze na volném uvážení soudu, zda této zákonné možnosti vyhoví.

K zániku majetkového společenství manželů mohlo dojít kromě obecných důvodů, kterými jsou smrt manžela či rozvod i zbavením svéprávnosti jednoho z manželů. Po zániku majetkového společenství se uplatnilo přiměřeně ustanovení o spoluvlastnictví. Zákonem bylo výslovně stanoveno, že podíly manželů jsou si rovny. Při vypořádání jmění byl každý z manželů povinen nahradit to, co bylo z majetkového společenství vynaloženo na jeho samostatný majetek a naopak mohl žádat navrácení toho, co na společný majetek vynaložil ze svého. Zohledňována byla též vina manžela na rozvodu. Podíl na majetku náležejícím do zákonného společenství mohl být na žádost manžela nevinného rozvodem odňat druhému, pokud se zároveň o jeho nabytí

---

²² zákon 265/1949 Sb., § 22 odst. 1, 2

²³ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 2000, s. 25

²⁴ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 56

nezapříčinil, či mu mohl být snížen, bylo-li jeho přičinění jen nepatrné. Při hodnocení míry přičinění se přihlíželo též k osobní péči o děti a společnou domácnost.

Výše zmíněná úprava majetkoprávních vztahů mezi manžely platila až do 31.3.1964, kdy nabyt účinnosti dosud platný občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb., který opětovně včlenil tuto úpravu do občanského zákoníku.

1.5 Právní úprava po vydání zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku

Počátkem 60. let minulého století v souvislosti se změnami ve společnosti začalo docházet i k postupným přeměnám právního řádu v duchu budování socialismu. Na pozadí těchto změn byl přijat nový občanský zákoník č. 40/1964 Sb. založený na ideologickém modelu rodiny, jakožto stabilní instituce, která se spíše než ekonomickým organismem, stala pouhou spotřební jednotkou.²⁵

V majetkoprávních vztazích mezi manžely zaznamenáme zcela nový institut, který nahradil dosavadní úpravu zákonného majetkového společenství, a to institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů (dále jen BSM), jenž byl obsažen v ustanovení § 143 až 151 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku. Tím došlo k opětovnému přesunutí majetkoprávní problematiky v manželství do občanského zákoníku.²⁶

Podstatou tohoto společenství majetku byla bezpodílovost, tedy nedělitelnost majetku. Jednota majetkového společenství stavila muže i ženu v manželství naroven a reflektovala skutečnost, že na získání a rozmnožování majetku se podílejí oba manželé stejnou měrou podle svých možností a schopností. Nebylo tedy za potřebí vyjádřit konkrétní míru účasti manželů na společném majetku nějakou kvantifikovatelnou jednotkou, např. podílem.²⁷

Zákon nabyt účinnosti 1. dubna 1964 a na manželství vzniklá před tímto datem se vztahovalo ustanovení § 856 odst. 1 a 2 zákona, které stanovilo, že majetková společenství dříve vzniklá zanikají a dnem 1. dubna 1964 vzniká v takovýchto

---

²⁵ Hrušková, M., Fiala, J. Několik úvah nad institutem majetkových vztahů mezi manžely. Právník, 1991, č. 2

²⁶ Bičovský, J. Bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 1993, s. 24

²⁷ Radvanová, S., Štěpina, J. Majetkové otázky v manželství a rodině. Praha : Orbis, 1967, s. 17

manželství BSM. V případě, že by do společného majetku spadaly věci, jež nebyly předmětem osobního vlastnictví, vztahovaly se na ně předpisy o BSM přiměřeně.²⁸

Vznik BSM byl bezpodmínečně vázán na existenci manželství, mohlo tedy existovat jen v rámci manželského svazku, jehož bylo BSM zákonným kogentním důsledkem. BSM vznikalo bez dalšího uzavřením manželství, nebylo tedy zapotřebí žádného dalšího právního úkonu manželů. BSM automaticky vzniklo i v manželství neplatném, které bylo uzavřeno i přes existenci skutečností vylučujících jeho uzavření, např. bigamie. Nevzniklo však v manželství zdánlivém (putativním), např. uzavřeném osobou mladší 16 let, kde je vyloučena i pozdější konvalidace.²⁹

Zákonná úprava institutu BSM byla ryze kogentní, proto jeho vznik nemohli manželé dohodou ani vyloučit, ani posunout jeho účinky k pozdějšímu datu. Dřívější zákon byl těmito modifikacím příznivější, přestože v té době nebyly hojně využívány.

Předmět BSM tvořilo vše, co mohlo být předmětem individuálního osobního vlastnictví. Zákon příkladmo uváděl příjmy manželů, úspory vzniklé za trvání manželství, věci domácí, osobní potřeby, atd. Rovněž sem spadaly peněžité či věcné výhry v loteriích. Do BSM však nenáleželo bolestné a odškodnění za ztížení společenského uplatnění, neboť se jednalo o právo ryze osobní úzce spjaté s osobou poškozeného. Věci se staly součástí BSM jedině v případě, že byly získány z poctivého zdroje. Věci pocházející z trestné činnosti se proto nemohly nikdy stát součástí BSM bez ohledu na dobu jejich nabytí. Zákonem bylo výslovně stanoveno, že předmětem BSM mohly být pouze věci, z čehož vyplývá, že práva a pohledávky se součástí BSM nestávaly.

Pro určení rozsahu BSM zákon vycházel ze tří hledisek. Zohledňoval dobu, kdy byly věci získány, způsob jejich nabytí a účel, k němuž sloužily. Tak tedy do BSM spadaly pouze věci nabyté některým z manželů za trvání manželství. Věci, které patřily jednomu z manželů ještě před uzavřením sňatku, zůstávaly i nadále ve výlučném vlastnictví tohoto manžela. I za situace, že věc nabytá před uzavřením manželství byla posléze prodána nebo vyměněna, zůstává majetková hodnota prodeji či výměně odpovídající nadále v individuálním vlastnictví tohoto manžela. Jiný osud však postihoval výnosy, plody, užitky z majetku ve výlučném vlastnictví. Vzhledem k tomu,

---

²⁸ Bičovský, J. Bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 1993, s. 36

²⁹ R 42/1972, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek

že tyto majetkové hodnoty byly nabývány originálním způsobem nabytí vlastnictví, zahrnoval je zákon do BSM, pokud byly získány za trvání manželství.

Z BSM zákon vylučoval věci, které byly nabyty dědictvím či darem, byť byly získány za trvání manželství. V případě tedy, že byli obdarováni oba manželé, stala se věc součástí jejich podílového spoluvlastnictví. Stejně tak v případě dědictví. Výjimka byla připuštěna v případě, že dárce či zůstavitel v závěti výslovně projevil přání, aby manželé nabyli věc do BSM.

Zákon dále nezahrnoval do BSM věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů nebo k výkonu povolání jen jednoho manžela. Nutně se vyžadovalo, aby dotčená věc daná účel skutečně plnila, přičemž nebyla rozhodná její hodnota.

Takto zákonem určený rozsah BSM nebylo připuštěno nikterak smluvně modifikovat. Nebylo tedy možno žádným způsobem BSM omezit, např. vyloučením určitých majetkových hodnot, ani rozšířit, např. o věci získané děděním či darem. Případná smlouva o úpravě rozsahu BSM by byla dle občanského zákoníku neplatná, a tedy bez právních účinků.

Oba manželé měli k majetku v BSM totožná práva jako kterýkoli jiný vlastník. Měli tedy právo věci užívat, nakládat s nimi, brát z nich přírůstky a užitky a též věc převést na třetí osobu. Jistým omezením byla skutečnost, že právo jednoho manžela bylo limitováno stejným právem manžela druhého. Zákon stanovil, že oba manželé užívají věci společně a též se společně účastní na hrazení nákladů na věci spojené s jejich užíváním nebo udržováním. Zákon preferoval dohodu obou manželů ohledně výkonu jejich práv a povinností z BSM plynoucích. V případě jednání navenek vůči třetím osobám zákon rozlišuje mezi záležitostmi běžnými a ostatními. Běžné záležitosti mohl vyřizovat každý z manželů samostatně, avšak zákon tento pojem nijak blíže nspecifikoval. Tento pojem nelze vymezit ani výkladem, neboť je nutno jej posuzovat individuálně v konkrétním případě se zřetelem k výdělečným poměrům dané rodiny a majetkovým možnostem. Nejednalo-li se o běžnou záležitost, byl zde vyžadován souhlas druhého manžela pod sankcí neplatnosti právního úkonu, přič druhého manžela pod sankcí neplatnosti právního úkonu, přičemž se připouštělo, aby souhlas byl dán i dodatečně.

Charakteru BSM odpovídá i princip aktivní a pasivní solidarity obou manželů. Z právních úkonů týkajících se společných věcí jsou tedy oprávněni a zavázáni oba manželé společně a nerozdílně bez ohledu na skutečnost, zda jde o záležitost běžnou či ostatní, k níž je vyžadován souhlas druhého manžela. Tato solidarita nemůže být vyloučena dohodou, ani jednostranným prohlášením některého z manželů.

V případě, objeví-li se dluh jen některého z manželů, který vznikl za trvání manželství, může být uspokojen kromě samostatného majetku i z majetku patřícího do BSM.

Z podstaty BSM vyplývá, že je vázáno na trvání manželství. Proto je existence BSM také závislá na osudu manželského svazku. Jen výjimečně dojde k zániku BSM i přesto, že manželství trvá nadále a to na základě zákona či rozhodnutím soudu.

Za trvání manželství může BSM zaniknout ze zákona ve dvou případech, a to byla-li u předluženého majetku jednoho z manželů nařízena likvidace či soud vyřkl trestněprávní výrok o propadnutí majetku některého z manželů. Soud též může zrušit BSM za trvání manželství jen ze závažných důvodů. Závažným důvodem byla shledána skutečnost, že další trvání BSM by odporovalo principům socialistického soužití. V praxi se zpravidla jednalo o takové nevhodné počínání manžela, kdy bylo nakládáno s majetkem na úkor zájmů rodiny nebo kdy jeden z manželů se nijak nepřičiňuje o vytváření a rozmnožování společného majetku, ačkoli je to v jeho možnostech a schopnostech. Posouzení, zda jsou v konkrétním případě dány závažné důvody, je pouze věcí soudu a není proto možno uzavřít mezi účastníky v průběhu řízení o dané věci smír.

Za trvání manželství zaniklé BSM může být opět obnoveno jen rozhodnutím soudu na návrh některého z manželů. Jinou formou, např. dohodou nelze obnovení provést a takováto dohoda by byla bez právních účinků. Obnovení BSM přitom působí ex nunc, tedy do budoucna. Vztahy v BSM vznikají jako nové a nikterak nenavazují na ty předcházející. Pokud není BSM znovu obnoveno, nabývají manželé samostatně do svého individuálního vlastnictví.

Tradičně a nejpřirozeněji zaniká BSM spolu se zánikem manželství, ať již rozvodem či smrtí jednoho z manželů nebo prohlášením za mrtvého.

Zanikne-li BSM, vyvstává potřeba jeho vypořádání. Zákon dává přednost dohodě mezi manžely, jejíž zvláštní forma není předepsána. Manželé jsou poté povinni

vydat si na požádání písemné potvrzení o tom, jak se vypořádali, jehož vydání se lze domáhat i žalobou. V případě, že dohody mezi manžely není možno dosáhnout, provede na návrh kteréhokoli z nich vypořádání soud. Každý z manželů je při vypořádání oprávněn požadovat uhrazení všeho, co ze svého majetku vynaložil na majetek společný a naopak je povinen nahradit, co ze společného bylo vynaloženo na jeho samostatný majetek. Zákon vychází z rovnosti podílů obou manželů, přičemž je přihlíženo k potřebám nezletilých dětí a k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu jaké byly jeho zásluhy o nabytí a udržení společného majetku. V případě smrti jednoho u manželů, určoval notář, které z věcí náležejí do dědictví a které obdrží pozůstalý manžel.³⁰

Zákon byl několikrát pozměněn dílčími, byť mnohdy velmi významnými novelami, které přispěly k odstranění tuhosti úpravy původní. První z novel týkajících se BSM byla provedena zákonem 131/1982 Sb., který v ustanovení § 140 odst. 4 stanovil fikci vypořádání BSM v případě, že do tří let od jeho zániku nedošlo k vypořádání dohodou či rozhodnutím soudu na návrh některého z manželů. Ohledně movitých věcí pak platilo, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věc pro potřebu svou či své rodiny výlučně jako vlastník užívá. O ostatních věcech a nemovitostech platilo, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a podíly obou spoluvlastníků jsou rovné. Totéž platilo přiměřeně i o ostatních společných majetkových právech.³¹

Spolu s nástupem demokracie docházelo k dalším výrazným změnám občanského zákoníku. Novela č. 509/1991 Sb. rozšířila ustanovení § 143 občanského zákoníku o úpravu týkající se restituce majetku ve vztahu k BSM. Věc vydaná v rámci restituce majetku jednomu z manželů, která byla již před uzavřením manželství v jeho vlastnictví, nebo mu byla vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka, patřila do výlučného vlastnictví tohoto manžela. Dále bylo touto novelou do občanského zákoníku vloženo ustanovení § 143a, který prolomil kogentnost předchozí úpravy a zavedl možnost modifikace rozsahu BSM. Manželé tedy mohli rozšířit nebo zúžit zákonem stanovený rozsah BSM či se dohodnout na správě společného majetku. Pro tyto dohody byla zákonem vyžadována forma notářského zápisu. Byla dána též

---

³⁰ Radvanová, S., Štěpina, J. Majetkové otázky v manželství a rodině. Praha : Orbis, 1967, s. 17 - 35

³¹ zákon 131/1982 Sb., § 140 odst. 4

možnost vyhradit vznik BSM až ke dni zániku manželství. Dohody o modifikaci rozsahu BSM působily pouze do budoucnosti a dohoda o zúžení nemohla představovat dohodu zrušení BSM. Navazující ustanovení § 148a řešilo úpravu majetkových vztahů podnikajících manželů, když stanovilo, že k použití majetku v BSM za účelem podnikání je nutný souhlas druhého manžela a to při zahájení podnikatelské činnosti. K dalším právním úkonům ho již nebylo třeba. Zákon též na tomto místě umožňoval, aby soud na návrh manžela nepodnikajícího zrušil BSM. Pokud oprávnění k podnikání měli oba manželé, mohl návrh soudu podat kterýkoli z nich.³²

Zákon č. 264/1992 Sb. znovu novelizoval občanský zákoník a stanovil pro dohody mezi manžely ohledně BSM týkající se nemovitostí obligatorně písemnou formu. Tyto dohody poté nabývají účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí.³³

1.6 Úprava po účinnosti novely občanského zákoníku provedené zákonem č. 91/1998 Sb.

Zákon č. 91/1998 Sb. zásadním způsobem změnil a doplnil nejen občanský zákoník, ale i zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Základní změna v oblasti majetkoprávních vztahů mezi manžely nastala tím, že institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů byl nahrazen široce pojatým společným jměním manželů (dále jen SJM). Tyto proměny byly uvedeny v život od 1. 8. 1998, kdy se zákon č 91/1998 Sb. stal účinným. Jak též vyslovil Nejvyšší soud ve svém rozsudku, nejednalo se v žádném případě o právní pojmy shodné a rovnocenné. BSM a SJM chápe Nejvyšší soud jako naprosto různé instituty s odlišnými vlastnostmi a rozdílným obsahem. BSM s SJM se tedy liší v mnohých ohledech, počínaje pojmenováním, předmětem (včetně možnosti jeho modifikací ještě před uzavřením manželství), rozsahem i obsahem a zánikem konče (BSM bylo možno zrušit i za trvání manželství rozhodnutím soudu). Ve svém rozhodnutí zásadního právního významu konstatoval, že poté, co bylo bezpodílové

---

³² zákon č. 509/1991 Sb.

³³ zákon č. 264/1992 Sb.

spoluvlastnictví manželů zrušeno, nemohlo u manželů po 1. 8. 1998 ze zákona vzniknout SJM.³⁴

Zákon vymezoval předmět SJM v podstatně širším rámci, než jak tomu bylo v předchozí úpravě BSM. Bylo výslovně stanoveno, že předmětem SJM jsou napříště nejen věci a práva, ale též závazky, jež některému z manželů vznikly za trvání manželství s výjimkou těch, které se týkaly majetku náležejícího do výlučného vlastnictví jednoho z manželů a těch závazků, které svým rozsahem překračují míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, jež převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. Do SJM byly zahrnuty, rozdílně od předcházející úpravy, i věci sloužící k výkonu povolání jen jednoho z manželů.

V ustanovení čl. VIII bodu 2. zákona č. 91/1998 Sb. bylo stanoveno, že věci, které ke dni 1. srpna 1998 tvořily BSM, stávají se automaticky součástí SJM. Pohledávky a dluhy, které vznikly před tímto datem a jež se považují za součást SJM, do SJM též připadnou. Pokud jiné předpisy hovoří o BSM, rozumí se tím SJM.

V případě stal-li se jeden z manželů za trvání manželství společníkem obchodní společnosti či členem družstva, s výjimkou bytového, nezakládalo nabytí podílu, ani členských práv a povinností členů družstva účast druhého manžela na této společnosti či družstvu.

Vytvořen byl také značný prostor pro smluvní autonomii manželů týkající se úpravy rozsahu a správy SJM. Manželům poskytoval možnost, aby smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu, rozšířili či zúžili stanovený rozsah SJM či si vyhradili zcela či zčásti vznik SJM až ke dni zániku jejich manželství, kromě věcí tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Specifikace věcí tvořících obvyklé vybavení domácnosti nebyla nikde uvedena a proto bylo nutné konkrétní posouzení v daném individuálním případě s přihlédnutím k poměrům a životní úrovni té které rodiny. Dále byla zakotvena možnost zúžení SJM rozhodnutím soudu ze závažných důvodů na návrh jednoho z manželů, až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Tato možnost zúžení se dala využít i v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti. Následné rozšíření do původního rozsahu pak mohlo proběhnout opět pouze rozhodnutím soudu. V nové úpravě byla však již napříště zcela vyloučena

---

³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2000 sp. zn. 30 Cdo 1803/2000

možnost, aby soud svým rozhodnutím úplně zrušil zákonné majetkové společenství manželů.

Po takto provedené modifikaci rozsahu SJM bylo dalším krokem jeho vypořádání. Zákonem bylo výslovně požadováno, aby dohody o vypořádání SJM měly písemnou formu. V případě, že do SJM spadala též nemovitost, nabývala dohoda účinnosti až teprve vkladem práva do katastru nemovitostí. Práva věřitelů nesměla být dohodou dotčena. Vypořádání vůči již existujícím věřitelům tedy nemělo ze zákona právních účinků.

Nově pak zákon upravoval tzv. smlouvu, kdy dával možnost budoucím manželům ještě před uzavřením sňatku právně ošetřit budoucí majetkové vztahy včetně správy budoucího majetku.

Pro zjednodušení situace, zejména při vypořádání majetku, byla zákonem stanovena právní domněnka, že není-li prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří součást SJM. Důkazní břemeno pak tedy musel unést ten, který tvrdil, že určitý majetek či závazek do SJM nepatří. Protože závazky se nyní mohly též stát součástí SJM, bylo zákonem stanovena povinnost manželů plnit závazky rukou společnou a nerozdílnou.

Nově bylo upraveno též udělení souhlasu jednoho manžela druhému v případě použití majetku v SJM či jeho části k podnikání. Souhlas musel být vysloven při prvním použití majetku pro tyto účely. K dalším právním úkonům již ho nebylo zapotřebí. Byla-li podnikatelská činnost vykonávána oběma manžely společně nebo za přispění manžela – nepodnikatele, docházelo mezi nimi k rozdělení příjmů z takové činnosti v poměru, který si dohodli v písemně uzavřené smlouvě, jinak rovným dílem.³⁵

Tato stručná charakteristika nové právní úpravy vzájemných majetkoprávních vztahů mezi manžely bude podrobněji rozvedena a vysvětlena v následujících kapitolách.

---

³⁵ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 2000, s. 35 - 37

II. Kapitola – Problematika vzniku, předmětu a správy společného jmění manželů

2.1 Uzavření manželství a vznik společného jmění manželů

SJM představuje zvláštní právní formu majetkového společenství mezi manžely. Mezi sňatkem a vznikem SJM je velmi těsná vazba v tom smyslu, že jeden bez druhého nemůže fakticky vůbec existovat. SJM tedy může vzniknout jen mezi manžely, nikoli mezi jinými osobami, např. mezi druhem a družkou či osobami stejného pohlaví. Není tedy možno uzavřít manželství, s nímž by nebyl vznik SJM spojen, byť třeba jen v modifikovaném minimálním rozsahu či s odložením jeho vzniku až ke dni zániku manželství. Je však přípustné, aby spolu se založením manželství vzniklé společné jmění se nadále více netvořilo i přesto, že manželství bude trvat dále. Tato situace může nastat např. na základě rozhodnutí soudu o zúžení SJM, kdy SJM bude sestávat pouze z věcí tvořících obvyklé vybavení společné domácnosti a o jiné hodnoty se SJM nikdy nerozšíří. Mezi manžely tedy kromě tohoto minima nemusí společné jmění existovat a není ani vyloučeno, aby každý z manželů vlastnil majetek, jež bude náležet pouze do jeho výlučného, samostatného vlastnictví. Je možný a ne zřídka se vyskytující i případ, kdy manželé spolu nabývají do podílového spoluvlastnictví. Těmto závěrům odpovídá ustanovení § 136 odst. 2 občanského zákoníku, že společné jmění může vzniknout jen mezi manžely a nikoli, že mezi manžely může existovat jen společné jmění. Vznik manželství je však nebytnou premisou pro vytvoření SJM.

K uzavření manželství dochází dle ustanovení § 3 zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.) svobodným a úplným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstupují do manželství. Toto prohlášení musí být učiněno před obecním úřadem pověřeným vedením matriky, popřípadě úřadem plnícím jeho funkci nebo před orgánem církve či náboženské společnosti oprávněné k tomu zvláštním předpisem a to veřejně a slavnostním způsobem za přítomnosti dvou svědků.³⁶ Zákonem č. 234/1992 Sb., který novelizoval zákon o rodině, byl totiž zrušen monopol státních orgánů na uzavírání

---

³⁶ zákon č. 94/1963 Sb., § 3 odst. 1, 2

manželství. Od účinnosti tohoto zákona mohou snoubenci uzavřít manželství též před orgánem oprávněné církve.³⁷

Podmínky a předpoklady pro uzavření platného manželství nalezneme též v zákonu o rodině. Mezi nimi můžeme rozlišovat předpoklady vážící se na osobu snoubence, déle náležitosti sňatečného prohlášení a sňatečného obřadu.

Způsobilá k uzavření manželství je podle zákona o rodině osoba zletilá, alespoň starší 16 let – ta ovšem pouze se svolením soudu, netrpící nějakou duševní poruchou, která již není ve svazku manželském, což koresponduje s principem monogamie, a nehodlá uzavřít manželství s osobou příbuznou v linii přímé a v linii pobočné ve druhém stupni či s osobou, s níž jí pojí vztah založený osvojením. Podmínkou pro vznik SJM tedy není existence společné domácnosti ani spolužití manželů.

Otázka platnosti manželství se jeví jako velmi významná s ohledem na to, zda vzniklo či nevzniklo SJM. Platí, že dokud manželství, které by z objektivních důvodů mohlo být prohlášeno za neplatné, za neplatné prohlášeno není, je formálně právně platné a SJM tu proto pochopitelně vzniká. Takto trvá do doby, než bude jeho neplatnost soudně vyslovena a bude mít právní následky. Okamžik, kdy soudní výrok o neplatnosti manželství nabude právní moci má pro SJM stejný důsledek, jako je tomu v případě rozvodu manželství, tzn., že SJM v tu chvíli zaniká.

Je však také možné, že překážka bránící uzavření manželství ještě před rozhodnutím soudu o prohlášení neplatnosti zanikne, např. nezletilý dosáhne zletilosti, dojde ke zhojení, tedy konvalidaci manželství, které se tak stává dodatečně platným s účinky *ex tunc*. V případě, kdy by manželství uzavřela osoba mladší 16 let, manželství nevznikne. Jedná se tedy o manželství zdánlivé, putativní, ve kterém SJM za žádných okolností nevzniká. Neexistující manželství není totiž schopno vyvolat žádné právní účinky a v úvahu nepřipadá ani konvalidace. Soud v těchto případech pouze deklaruje neexistenci manželství.³⁸

---

³⁷ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 2000, s. 39, 40

³⁸ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 2000, s. 43, 44

2.2 Předmět společného jmění manželů

Na počátku svého vzniku je majetkové společenství manželů pouhou prázdnou množinou, jejíž obsah se postupně začíná naplňovat až společným životem,³⁹ kdy jeden z manželů či oba společně nabudou první právo či první povinnost majetkové povahy, které zákon ze SJM nevylučuje.

Jměním se rozumí souhrn penězi ocenitelných kladných hodnot po odečtení penězi ocenitelných hodnot záporných. Někdy je jmění chápáno širěji, jako soubor aktiv i pasiv, tedy jak majetek, tak též závazky. SJM je nutno chápat v obou směrech.

Předmět a současně i rozsah SJM je vymezen v ustanovení § 143 občanského zákoníku a je možné ho modifikovat pouze podle ustanovení § 143a či § 148 občanského zákoníku. Do SJM zákon zařazuje veškerý majetek nabytý některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství nabytý samozřejmě zákonným způsobem, přičemž taxativně vyjmenovává výjimky, které se do SJM nezahrnují. Do SJM tedy nespadá majetek získaný dědictvím, darem, majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do jeho výlučného vlastnictví, i věci, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů a věci vydané v rámci restituce majetku jednoho z manželů, pokud měl vydanou věc ve vlastnictví již před uzavřením manželství či mu věc byla vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. Co se týče nabytí věci za výlučný majetek jednoho z manželů, judikaturou bylo vysloveno, že v takovém případě se jedná pouze o změnu jeho hospodářské povahy, nikoli o rozmnožení majetku, které by mělo za následek vstup do majetkového společenství.⁴⁰ Běžně může v životě nastat situace, že dojde ke smísení majetku výlučného a majetku ze společného jmění. Podle ustálené soudní praxe platí, že byla-li určitá věc opatřena zčásti z prostředků náležejících do samostatného majetku jednoho z manželů a zčásti z majetku náležejícího do společného jmění, celá nově nabytá věc pak bude náležet do společného jmění, byť se toto řešení nejeví jako zcela spravedlivé.⁴¹ S výjimkou věcí, které podle své povahy slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů, není možné, aby některý z manželů ze společných prostředků

---

³⁹ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 79

⁴⁰ R 19/1960, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek

⁴¹ R 42/1972, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek

koupil a nabyl věc do svého výlučného vlastnictví, a to ani v případě, že by s tímto druhým manželem výslovně souhlasil.⁴² Do společného jmění náleží rovněž přírůstky, výnosy a užitky věcí bez ohledu na skutečnost, zda-li věc sama náleží do výlučného či společného jmění.⁴³ Věci, které slouží k výkonu povolání či podnikání se od 1.8.1998 staly též součástí SJM.⁴⁴ Pro úplnost ještě dlužno dodat, že do SJM náleží také podíl manžela, jakožto společníka obchodní společnosti či člena družstva, kterým se stal až za trvání manželství, přestože nabytí podílu zásadně nezakládá účast druhého manžela na takové společnosti nebo družstvu s výjimkou družstev bytových.⁴⁵

Dále obsah SJM sestává ze závazků vzniklých některému z manželů či jim oběma společně za trvání manželství s výjimkou závazků, které se týkají majetku náležejícímu výhradně jednomu z manželů a závazků, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souhlasu druhého. Závazky tedy rozšiřují předmět SJM poměrně zdatelně a je zde ponechán dosti velký prostor pro soudní uvážení. V praxi není vždy příliš jednoznačné posouzení, zda konkrétní věc, pohledávka, ale především závazek je součástí společného jmění či nikoliv. Pro tyto případy byla alespoň zákonem stanovena vyvratitelná domněnka ohledně majetku a závazků nabytých za trvání manželství. Ustanovení § 144 občanského zákoníku tedy praví, že není-li prokázán opak, má se za to, že majetek nabytý a závazky vzniklé za trvání manželství tvoří SJM. Zvláště problematika závazků je v mnohých případech značně komplikovaná a proto bych se u ní ráda pozastavila a pokusila se nastínit tuto otázku zejm. ve vztahu k třetím osobám věřitelů, nepovinnému manželu a vlivu na společné jmění. Posouzení toho, zda závazek náleží do SJM jako jeho součást či nikoli, může mít nejen pro nedlužného manžela, ale i oprávněného věřitele fatální důsledky.

Hlavní podmínkou pro to, aby se konkrétní závazek mohl stát součástí SJM, je jeho vznik za doby trvání manželství. Dalším předpokladem je pak jeho převzetí jedním či oběma manžely. Tudíž závazky, jejichž vznik se datuje do doby ještě před uzavřením manželství nebo již po jeho zániku, se podle zákona do SJM nezařazují. Též do SJM

---

⁴² R 74/1973, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

⁴³ R 42/1972, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

⁴⁴ Hrušková, M. Manželství a paragrafy. Praha : Computer Press, 2000, s. 23

⁴⁵ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 641

nespadají závazky, které sice vznikly za trvání manželství, ale týkají se samostatného majetku jednoho z manželů. Stejný osud mají závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, jež byly převzaty jen jedním z nich bez souhlasu druhého. Diskutabilní je otázka, jak správně posoudit majetkovou přiměřenost závazku. Jako nejrozumnější se jeví přihlídnout hlavně k účelu, k jehož uskutečnění měl závazek směřovat a rozumným potřebám domácnosti, k jejichž zajištění měl sloužit.

Za splnění všech závazků, které do společného jmění patří odpovídají oba manželé stejnou měrou. Zákonné vyjádření této zásady nalezneme v ustanovení § 145 odst. 3 občanského zákoníku, které uvádí, že závazky, které tvoří SJM, plní oba manželé společně a nerozdílně. Nesplní-li manželé tyto závazky dobrovolně, má věřitel možnost vést výkon rozhodnutí jak na majetek, který spadá do SJM, tak i na samostatný majetek kteréhokoli manžela.

V případě, že se nejedná o závazek, který lze pod SJM podřadit, nese za jeho splnění odpovědnost manžel, který takovýto závazek sám převzal. Za to, že závazek bude řádně splněn, odpovídá věřiteli veškerým svým majetkem, který je tvořen jak jeho majetkem výlučným, tak i majetkem ve společném jmění obou manželů. Vlastnické právo má však k tomuto společnému majetku i druhý, ze závazku nepovinný manžel. Výkon rozhodnutí tedy z pohledu tohoto manžela znamená zásadní zásah do jeho majetkových práv. Tento nepovinný manžel se tak beze své viny ocitá v situaci, kdy sám není dlužníkem, ani proti němu nesvědčí exekuční titul, přesto však je tímto postizen i jeho majetek. O této situaci pojednává též OSŘ (zákon č. 99/1963 Sb.) v ustanovení § 262a, kde je stanoveno, že výkon rozhodnutí na majetek patřící do společného jmění manželů lze nařídit také tehdy, jde-li o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů. Pro ochranu manžela nepovinného umožňuje zákon využití tzv. excindační žaloby, která spočívá v podání návrhu na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 267 OSŘ. Tento návrh lze též opřít o smlouvu uzavřenou podle ustanovení § 143a občanského zákoníku, kterou byl modifikován rozsah SJM a o důkaz, že obsah této smlouvy byl věřiteli v době vzniku jeho pohledávky znám. OSŘ také dále v ustanovení § 262a stanoví, že za majetek patřící do SJM povinného a jeho manžela, se pro účely nařízení výkonu rozhodnutí považuje též majetek, který není součástí SJM jen proto, že smlouvou byl zúžen jeho

zákonem stanovený rozsah nebo byl vyhrazen vznik SJM až ke dni zániku manželství. Přičemž platná právní úprava s ohledem na ochranu práv třetích osob při výkonu rozhodnutí nepřihlíží ke smlouvě, na jejímž základě byl zúžen zákonem stanovený rozsah SJM o majetek, jež do SJM patřil v době vzniku vymáhané pohledávky. Stejně tak není přihlíženo k tomu, že zákonem stanovený rozsah SJM byl smlouvou rozšířen o majetek, který v době vzniku předmětné pohledávky do SJM nepatřil.⁴⁶ Toto ustanovení alespoň zčásti vyvažuje důsledky plynoucí pro povinného z věty předchozí. Zbývá jen dodat, že manžel povinného je ze zákona účastníkem řízení v případě, že nařízeným výkonem rozhodnutí jsou postiženy i majetkové hodnoty nebo práva patřící do SJM.

Lze tedy shrnout, že do společného jmění spadají tři základní kategorie předmětů v právním smyslu, a to jmenovitě : věci, jiná majetková práva, zejména pohledávky a jiné penězi ocenitelné hodnoty a závazky.⁴⁷ K majetkovým právům řadíme práva věcná, např. oprávnění z věcných břemen, i práva závazková, např. pohledávky z vkladových účtů. V praxi je někdy činěn rozdíl mezi určitými druhy pohledávek. Například právo na odměnu ze závislé činnosti je z obecného režimu pohledávek většinou vylučováno s odůvodněním, že se jedná o osobní nárok zaměstnance a tudíž do SJM nemůže patřit dříve, než se stane věcí jako odměna již vyplacená.⁴⁸

Osnova nového občanského zákoníku navrhuje ustanovit, že za společné jmění je považováno to, co manželům náleží, má určitou majetkovou hodnotu a není vyloučeno z právního obchodu. Tento zákonný režim bude pak možno vyloučit smlouvou snoubenců nebo manželů, kdy mezi nimi bude platit pouze jimi smluvený režim, nebo rozhodnutím soudu. V rámci zákonného režimu má platit, že součástí SJM je to, co nabyl jeden z manželů či oba společně za trvání manželství. Vyňato ze SJM má být všechno to, co nabyl bezúplatně jen jeden z manželů, ledaže ten, kdo takto něco poskytl nebo zůstavitel výslovně projevil jiný úmysl a to, co slouží osobní potřebě jen jednoho z manželů. Součástí SJM má být též zisk z toho, co náleží do výhradního

---

⁴⁶ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 112 - 118

⁴⁷ Fiala, J. a kol. Občanské právo. Praha : ASPI, a.s., 2006, s. 101

⁴⁸ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 643

vlastnictví jednoho z manželů a podíl manžela v obchodní společnosti či v družstvu, stal-li se manžel za trvání manželství jeho členem. Je připuštěno, aby zvláštní zákon stanovil něco jiného. Součástí SJM mají zůstat též závazky převzaté za trvání manželství, ledaže se týkají majetku, který je ve vlastnictví výhradně jednoho z manželů, a to v rozsahu, který přesahuje zisk z tohoto majetku nebo je převzal jen jeden z manželů bez souhlasu druhého, aniž by se jednalo o obstarávání běžných potřeb rodiny.⁴⁹

2.3 Jednotlivé způsoby nabývání majetku do společného jmění manželů

Občanský zákoník v ustanovení § 132 odst. 1 vyjmenovává jednotlivé možné důvody nabytí vlastnického práva. Vlastnictví lze tedy nabýt nejčastěji smlouvou kupní, darovací či jinou, děděním, rozhodnutím státního orgánu či na základě jiných skutečností zákonem stanovených. Pro přehlednost a snažší orientaci v textu nejprve nastíním problematiku nabývání na základě smlouvy, ať již jde o věci movité či nemovité. Poté bude vyloženo nabývání majetku do SJM na základě jiných právních skutečností, zejména nabývání na základě zákona, z rozhodnutí státního orgánu – čili soudu nebo správního orgánu, vydržením, zhotovením nové věci, udělením příklepu v dražbě, přírůstkem, a jiných.

2.3.1 Nabývání majetku do společného jmění manželů na základě smlouvy

Typickými smluvními důvody nabytí vlastnického práva stanoví zákon smlouvu kupní a darovací. Nejedná se samozřejmě o vyčerpávající a úplný výčet smluvních titulů, neboť vlastnictví lze nabýt i na základě kterékoli jiné smlouvy, byť i výslovně zákonem neupravené, která směřuje ke změně v osobě vlastníka. Často se tedy kromě

---

⁴⁹ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 644, 645

smluv výše uvedených bude vyskytovat smlouva směnná, smlouva o zhotovení věci na zakázku a další podobné.

Při smluvním nabytí vlastnického práva platí, že nabyvatel vždy odvozuje své vlastnické právo od předchozího vlastníka. S tím souvisí zásada, že nikdo nemůže převést na druhého více práv, než má on sám.

Při uzavírání smlouvy směřující k nabytí vlastnického práva musí být nutně splněny jak obecné předpoklady pro platné nabytí, např. způsobilost kontrahujících osob k danému právnímu úkonu, tak předpoklady vyžadované zvláštními předpisy. Za situace, kdy vlastnictví mají smlouvou nabýt oba manželé do SJM a oba jsou též účastníky nabývací smlouvy, musí být dané předpoklady splněny u obou z nich. Může se tedy stát, že právní úkon, který učinili oba manželé, bude absolutně neplatný proto, že jeden z nich byl k tomuto úkonu nezpůsobilý. K tomuto případu se vyslovil Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí, kde stanovil, že neplatnost smlouvy v části dotýkající se jednoho manžela je obsahově neoddělitelná od části týkající se druhého manžela.⁵⁰

U nabytí smlouvou lze v případě společného jmění hned na počátku vyloučit smlouvu darovací, a to vzhledem k existenci ustanovení § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku. Převážným typem smluv, kterými se nabývá vlastnictví do SJM bude patrně smlouva kupní. Pro úplnost dlužno dodat, že nabytí majetku děděním je též stanoveno mezi výjimkami v ustanovení § 143 odst. 1 písm.a) občanského zákoníku a nelze tedy takto nabýt majetek do SJM.

Obecně lze říci, že majetek úplatně nabytý jedním či oběma manžely, kromě výjimek zákonem stanovených, bude náležet do společného jmění obou. Naopak majetek bezúplatně nabytý do majetkového společenství zásadně nevstupuje, a to bez ohledu na výslovnou vůli dárce či zůstavitele.⁵¹

Nejprve se zastavím u nabývání vlastnického práva k věcem movitým. Občanský zákoník v ustanovení § 133 odst. 1 stanoví, že převádí-li se movitá věc na základě smlouvy, nabývá se vlastnictví převzetím věci – tradicí. Zvláštní právní předpis nebo dohoda účastníků může stanovit jiný okamžik nabytí vlastnictví, neboť se jedná o dispozitivní ustanovení. Tak mohou kontrahenti dohodnout tzv. výhradu vlastnictví, kdy vlastnické právo k movité věci přejde na nabyvatele až zaplacením kupní ceny.

---

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1865/2000

⁵¹ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 80

Okamžik nabytí vlastnictví se tedy pravidelně podle zákona váže na převzetí věci, které lze uskutečnit různými způsoby. Rozlišujeme hmotné odevzdání z ruky do ruky, distanční převzetí, dále tzv. traditio brevi manu, což je případ, kdy nabyvatel má věc již u sebe z jiného právního důvodu, např. jako vypůjčitel a dále odevzdání symbolické, např. předáním klíče od věcí uzamčených ve skladu. Při zásilkovém prodeji je okamžikem přechodu vlastnictví na nabyvatele převzetí věci kupujícím na místě jím určeném. Odlišně při samoobslužném prodeji dochází k převodu vlastnictví okamžikem zaplacení kupní ceny.

Do výlučného majetku manžela nebude náležet věc, ohledně níž byla uzavřena kupní smlouva před uzavřením manželství, jestliže účinnost kupní smlouvy byla vázána na odkládací podmínku, která se splnila až za trvání manželství.

Ohledně věci, kterou jeden z manželů zcizil před uzavřením manželství a poté až za trvání manželství od smlouvy platně odstoupil, bude platit, že po jejím navrácení zůstává ve výlučném vlastnictví manžela, neboť se vůbec nejedná o nabytí vlastnického práva.

Nyní přejdu k výkladu nabývání vlastnictví k věcem nemovitým. Ustanovení § 133 odst. 2 a 3 občanského zákoníku uvádí, že v případě převodu vlastnického práva k nemovitosti, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí, se vyžaduje dle intabulačního principu vklad do katastru nemovitostí. Převádí-li se vlastnictví k pozemku, platí tato zásada bez výjimky. Jedná-li se o převod vlastnického práva k nemovitosti, která předmětem evidence v katastru nemovitostí není, nabývá se vlastnictví okamžikem účinnosti smlouvy.

K tomu, aby se nemovitá věc nabytá smluvně mohla stát součástí SJM, je rozhodující den, ke kterému se váží právní účinky vkladu, tedy okamžik, kdy dojde k převodu vlastnického práva z právního předchůdce na nabyvatele. Jestliže právní účinky vkladu nastanou kdykoli po uzavření manželství, stává se nabytá věc součástí SJM.

Byl-li vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí proveden ještě před uzavřením manželství, pak nemovitost náleží do výlučného vlastnictví navrhovatele. Okolnost, že zbytek kupní ceny za nemovitost je doplácen až za trvání manželství, byť i jen ze společných prostředků, nemůže to na jednou nabyté povaze vlastnictví nic

změnit.⁵² K vynaloženým prostředkům na tento výlučný majetek druhého manžela bude přihlíženo až při případném zániku manželství a následném vypořádání. Jestliže však k nabytí vlastnictví vkladem došlo až po uzavření manželství, po použití společných finančních prostředků k doplacení zbytku ceny, nabývá se nemovitost do společného jmění.

Tam, kde ke vkladu vlastnického práva došlo až po uzavření manželství v případě, byla-li celá kupní cena zaplacená ještě před uzavřením sňatku, nebude věc spadat do SJM. V předchozí větě zmíněné se vztahuje též na případ, kdy nemovitost koupili a zaplatili ještě před vznikem manželství oba snoubenci. V tomto případě jim k této nemovitosti vznikne podílové spoluvlastnictví.

Tam, kde po zániku předchozího manželství, ale ještě předtím, než bylo provedeno jeho vypořádání, bylo uzavřeno manželství nové, se vychází ze skutečnosti, že při vypořádání nejde o žádné nabytí, nýbrž jen o to, komu vlastnictví zůstane a kdo z bývalých manželů vlastnické právo pozbude. Je tedy zřejmé, že věci z vypořádaného společného jmění nemohou patřit do společného jmění nově vzniklého v dalším manželství, ale náleží do samostatného majetku účastníka vypořádání.⁵³

Za situace, kdy účastníkem kupní smlouvy o převodu nemovitosti bude jen jeden z manželů, bude také jen on zapsán jako vlastník do katastru nemovitostí. I přesto, že druhý manžel nebyl účasten při uzavírání kupní smlouvy, nabude vlastnické právo k uvedené nemovitosti také, ale nikoli na smluvním základě, nýbrž jeho vlastnické právo vznikne přímo ze zákona na základě ustanovení § 143 občanského zákoníku. To vše za podmínky, že nebyl nikterak modifikován rozsah společného jmění a k nabytí nemovitosti nebyly použity výlučně jen prostředky jednoho manžela. Vlastnické právo druhého manžela se do katastru nemovitostí zapíše na základě ohlášení provedením záznamu.

Existuje-li mezi manžely nemodifikovaná, čili zákonná úprava jejich společného jmění, není možné, aby se uskutečnil prodej věci z výlučného majetku jednoho manžela druhému. V takovém případě by totiž předmět kupní smlouvy nabyli oba manželé do

---

⁵² Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 2000, s. 75

⁵³ Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 2000, s. 76

společního jmění a je na tomto místě pojmově vyloučeno, aby jeden manžel vystupoval ve smlouvě v pozici prodávajícího a zároveň kupujícího.

Krátce bych se zmínila ještě o smlouvě darovací, ať již půjde o darování mezi manžely nebo o dar poskytnutý třetí osobou ve vztahu k jednomu či oběma manželům. Zákonná úprava darování mezi manžely nevyklučuje. Darování je připuštěno tam, kde předmět daru pochází z výlučného majetku jednoho z manželů, např. z majetku, který měl manžel již před uzavřením manželství. Pokud by věc byla součástí SJM, má tedy manžel vlastnické právo k věci, které však je omezené právem manžela druhého a nemůže tedy toto své právo převést na druhého manžela ani darovací smlouvou.

Směřuje-li dar od třetí osoby k jednomu či oběma manželům, musíme důsledně rozlišovat, kdo je v konkrétním případě osobou obdarovanou. Rozhodující bude vůle dárce, zda-li se rozhodl darovat jen jednomu z manželů nebo jim oběma společně. Na úmysl dárce lze usuzovat obvykle jen z okolností, za nichž k darování došlo. Přitom není rozhodná povaha darované věci, nemá tedy význam to, zda věc je způsobilá k tomu, aby sloužila jen jednomu z manželů nebo jim oběma. Pakliže byla věc darována před uzavřením manželství jen jednomu z nastávajících manželů, jedná se vždy o jeho výlučný majetek.⁵⁴ Bylo-li darováno oběma manželům za trvání manželství, je nutno vycházet z ustanovení § 143 odst. 1 občanského zákoníku, z něhož dovodíme, že dar se nestane součástí SJM, nýbrž bude putovat do podílového spoluvlastnictví. Konstrukce tohoto řešení je však chápána jako již překonaná, neboť právní úprava darování manželům vycházela původně z občanskoprávních kodifikací v 19.století a jejím cílem bylo zajistit, aby se darovaná věc po zániku manželství vrátila zpět do rodiny dárce. Pokud vůle smluvních stran směřuje k tomu, aby věc byla nabyta do SJM, lze jen obtížně nalézt argumenty, proč by tomu tak být nemělo.

---

⁵⁴ R 42/1972, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek

2.3.2 Nabývání majetku do společného jmění manželů na základě jiných právních skutečností

Právních skutečností, na jejichž základě může dojít k nabytí majetku do společného jmění je nemálo. Zastavím se tedy u každé z nich a stručně vyložím její základní specifika.

Nepříliš typicky a často lze nabýt věc do společného jmění na základě zákona. Jedná se třeba o případ transformace práva osobního užívání pozemku vzniklého podle dosavadních předpisů na vlastnické právo fyzické osoby k tomuto pozemku dnem účinnosti občanského zákoníku. Došlo-li k transformaci za trvání manželství, věc se stane součástí SJM. Dále též případ, kdy jeden z manželů splní zákonné podmínky pro výplatu dávky nemocenského pojištění.

Vyložím dále způsob nabytí majetku na základě rozhodnutí státního orgánu. Může se jednat o rozhodnutí soudu či orgánu státní správy. Musí se ovšem vždy jednat o rozhodnutí konstitutivní povahy, vlastnictví zakládající, a nikoli jen o rozhodnutí deklaratorní, vlastnictví zjišťující. Vlastnictví se nabývá dnem, v rozhodnutí určeném či dnem, kdy rozhodnutí nabylo právní moci.

Rozhodnutím správního orgánu lze nabýt vlastnictví např. v řízení o vyvlastnění.

Dále se zaměřím na rozhodnutí soudů jako důvod nabytí vlastnického práva. Rozlišit lze soudní rozsudky dle ustanovení § 135c odst. 2 občanského zákoníku, výrok soudu dle ustanovení § 135b odst. 1 a 2 občanského zákoníku, soudní rozhodnutí o příklepu, a též rozhodnutí soudu o reivindikační žalobě a rozhodnutí o vypořádání podílového spoluvlastnictví dle ustanovení § 142 občanského zákoníku a vypořádání SJM dle ustanovení § 149 – 150 občanského zákoníku.

Rozsudkem soud podle ustanovení § 135c odst. 2 občanského zákoníku přikáže neoprávněnou stavbu za náhradu do vlastnictví vlastníkovu pozemku, na němž byla zřízena, pokud s tím vlastník pozemku souhlasí. Jedná se o rozhodnutí konstitutivní a proto, pokud pozemek patří do společného jmění, pak i stavba se stane jeho součástí. Není rozhodné, zda-li byla náhrada vyplacena ze společných prostředků či z výlučného majetku jen jednoho z manželů. To se projeví až při případném vypořádání SJM. Je-li však vlastníkem pozemku jen jeden z manželů, nabude vlastnictví ke stavbě jen tento

manžel.

Ustanovení § 135b občanského zákoníku upravuje případ, kdy někdo v dobré či špatné víře zpracoval cizí věc a vytvořil z ní věc novou. V případě zpracování cizí věci v dobré víře, stane se vlastníkem nové věci ten, jehož podíl na ní je větší. Nabývá tak vlastnictví k celé věci přímo ze zákona. Jsou-li však podíly stejné a účastníci nejsou schopni se dohodnout, rozhoduje o vlastnictví konstitutivním rozsudkem na návrh kteréhokoli z nich soud. Nebyl-li zpracovatel cizí věci v dobré víře, že mu patří, může vlastník zpracované věci žádat o její vydání nebo o navrácení v předešlý stav. Není-li to možné nebo účelné, rozhodne soud rozsudkem, kdo se stane vlastníkem věci a komu připadne náhrada. Rozhodne-li soud ve prospěch zpracovatele, jedná se opět o konstitutivní výrok. Pokud tedy zpracovatel žije v manželství s existujícím SJM, stává se tato věc jeho součástí. K nabytí do SJM tedy dochází bez zřetele k tomu, zda věc vytvořil jeden z manželů či oba společně.

Zvláštním případem nabytí vlastnictví zpracováním je vytvoření uměleckého díla. Tato úprava spadá pod režim zvláštního zákona, tudíž platí zásada *lex specialis derogat generali*. Umělecká díla tedy nepřechází zpracováním do společného jmění. Tam spadá až výtěžek z případného prodeje díla.

Rozhodnutí o příklepu je rovněž konstitutivního charakteru. Může se jednat o příklep rozhodnutím soudu, ale i jiného orgánu. Příklep je rozhodnutí, kterým se při dražbě nabývá vlastnictví. I v případě, že vydražitelem byl jen jeden z manželů a druhý se osobně dražby vůbec nezúčastnil a dokonce bylo k vydražení použito jen prostředků z výlučného jmění tohoto manžela, se vydražená věc stane součástí SJM. Jedná se tedy o případ, kdy se vlastnictví nabývá jedním z manželů do společného jmění dle ustanovení § 143 občanského zákoníku bez ohledu na použité prostředky.

Rozhodnutí soudu o reivindikační žalobě, tj. o žalobě na vydání věci, je pouze povahy deklaratorní. Proto se omezuje jen na zkoumání vlastnictví na straně žalobce a oprávněnost jeho nároku na vydání věci vůči žalovanému.

Při vypořádání podílového spoluvlastnictví či vypořádání SJM se rozhodnutím soudu nejedná o nabytí věci do vlastnictví, nýbrž pouze o zánik vlastnických práv jednoho účastníka a potvrzení toho, co zůstává ve vlastnictví druhého.

Věc nově zhotovená za trvání manželství, ať již jen jedním z manželů či jimi oběma, se stává součástí společného jmění okamžikem jejího zhotovení. Zajímavá je

situace, kdy je manželství uzavřeno v době, kdy jeden z manželů již vlastní rozestavěnou stavbu, k jejímuž dokončení dojde až po uzavření manželství. Nejvyšší soud se k této otázce vyjadřoval a zaujal stanovisko, že pokud byly ještě před uzavřením manželství provedeny konstrukce a práce, které stavbu jako celek charakterizují, lze dovést, že za trvání manželství byla pouze dokončována již existující věc. V takovém případě tedy stavba do společného jmění nepatří. Přitom také je bez významu, že před uzavřením manželství nebylo ve stavebním řízení vydáno rozhodnutí o kolaudaci stavby. Okolnost, že na dokončení stavby patřící jen jednomu z manželů bylo za trvání manželství použito prostředků ze společného majetku, na výlučném vlastnictví stavby nic nemění. Jedná se o případ investice z majetku společného do výlučného, což se projeví teprve při eventuelním vypořádání SJM. V případě, kdy rodinný dům není ještě v době, kdy je manželství uzavřeno, rozestavěn do stadia, z něž je patrné dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží a není ho proto možno považovat za již existující, je za trvání manželství dokončen, patří do společného jmění.

Nabýt majetek do SJM lze též separací, např. sklizní plodin, z nichž se okamžikem separace stane samostatná nová věc. I v případě, že původní věc, např. ovocný strom, byla ve výlučném vlastnictví pouze jednoho manžela, plody z něj se separací stávají automaticky součástí SJM. Obdobné platí i pro úroky z vkladů, u nichž je pro okamžik nabytí do SJM, rozhodující jejich splatnost. Rozhodným okamžikem pro vznik vlastnictví k úrokům z prodlení je jejich převzetí.⁵⁵

A konečně je dalším možným způsobem nabytí vlastnického práva k věci vydržení. Vzhledem ke skutečnosti, že vydržení není zákonem zařazeno mezi výjimky v ustanovení § 143 občanského zákoníku, oprávněný držitel se stane vlastníkem věci, jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky, a věc se pak stane součástí SJM. SJM se o vydrženou věc rozmnoží i v případě, že zákonné podmínky pro nabytí vlastnictví vydržením jsou splněny jen u jednoho z manželů. K této otázce se též vyjadřoval Ústavní soud ve svém nálezu č. 48, sv. 5. Je nutno, aby uplynula zákonem stanovená vydržecí doba, která činí pro věci movité tři roky, pro nemovitosti pak deset let. Vlastnictví se pak nabývá dnem bezprostředně následujícím po skončení vydržecí doby za zákona. Katastrální úřad poté vyznačí nabytí vlastnického práva k nemovitosti

---

⁵⁵ Knapková, M. a kol. Občanské právo hmotné. Sv. I. Praha : ASPI Publishing, 2002, s. 305

záznamem, a to na základě uznání nebo soudního rozhodnutí.

V praxi můžeme zaznamenat také zajímavý názor na situaci, kdy dojde k vydržení části cizího pozemku manželem, který je výlučným vlastníkem pozemku sousedícího s vydrženým pozemkem. V tomto případě je dovozováno, že vydržená část pozemku zůstává ve vlastnictví jen jednoho z manželů a nestává se tedy součástí společného jmění. Poukazováno je především na to, že nelze předpokládat animus, aby se vydržená část, neschopná být samostatným pozemkem, stala součástí společného jmění.

Nepojednat na tomto místě nelze též o dopadu pojištění do sféry společného jmění. Soudní praxe se i v současné době řídí výkladem vztahu pojištění a BSM (R 42/1972). Podle něj patří do SJM i plnění za smlouvy pojistné, pokud bylo za trvání manželství ve prospěch kteréhokoli z manželů realizováno. Platby pojistného placené za trvání manželství ze společných prostředků na osobní pojištění jednoho z manželů nemohou být posuzovány při případném vypořádání jako náklady vynaložené na majetek manžela sloužící jen jeho osobní potřebě. Peníze byly za trvání manželství spotřebovány v dohodě a se souhlasem obou manželů a proto tedy bude k hodnotě takto získané potřeba přihlížet při vypořádání SJM.

U životního pojištění je rozhodující zdroj, z něhož bylo pojistné placeno. Je-li placeno z výlučného majetku jednoho manžela, případně i pojistné plnění do jeho samostatného majetku. Jsou-li však k jeho úhradě použity prostředky společné, spadá i případné plnění pojistného do společného jmění. Tento náhled je třeba považovat za spravedlivý. Stejně platí i o úrazovém pojištění, pokud ovšem pojistné nemá povahu náhrady škody.⁵⁶

2.4 Správa majetku náležejícího do společného jmění manželů

Každému vlastníku náleží jednotlivá oprávnění vyjmenovaná zákonem. Jak praví ustanovení § 123 občanského zákoníku, je vlastník oprávněn předmět svého vlastnictví držet, užívat, požívat jeho plody a užítky a v neposlední řadě s ním nakládat

---

⁵⁶ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 91 - 103

libovolně podle své vůle. To vše pochopitelně pouze v mezích zákonem dovolených. Ve výčtu jednotlivých práv je tedy zahrnuto i právo správy majetku, tedy právo vykonávat všechny činnosti, kterých je třeba k tomu, aby majetek mohl sloužit svému účelu odpovídajícímu jeho povaze.

Vlastníková oprávnění spravovat věci ve svém vlastnictví modifikuje právní režim majetkového společenství mezi manžely, neboť se jedná o totožná oprávnění obou vlastníků, která na sebe mohou v určitých případech narážet. Zákon musí pro zachování spravedlivosti a rovnosti obou vlastníků umožnit, aby se každý z nich mohl podílet na správě majetku jim společného a zároveň stanovit hranice, aby nedošlo k situaci, kdy jeden z manželů bude bez vědomí druhého majetek ze společného jmění zneužívat ke svým individuálním zájmům. Důsledně respektujíc ústavní zásadu rovnosti zákon stanoví, že oba manželé mají ke společnému majetku stejná práva i povinnosti. Vyplývá to z ustanovení § 145 odst. 1 a 2, který hovoří o tom, že manželé užívají a udržují majetek, který spadá do jejich společného jmění, společně. Obvyklou správu může vykonávat každý z manželů samostatně. V ostatních záležitostech je třeba souhlasu obou manželů, jinak je stanovena sankce neplatnosti právního úkonu.

Správa majetku v sobě zahrnuje veškeré úkony, které je nutno učinit k tomu, aby o věc bylo řádně pečováno. Záleží na kvalitě a charakteru věci, jaký rozsah péče bude nutno zajistit. Tak bude-li předmětem správy nemovitost, bude obsah spravování jistě odlišný, než v případě ovocného stromu.

Termín obvyklá správa je velmi neurčitý a proto určení jeho obsahu je ponecháno především na soudní praxi, která je při výkladu tohoto pojmu opravdu plodná.

Obsah pojmu obvyklé správy majetku zákon tedy blíže nevymezuje a bude proto pro posouzení obvyklosti správy záležet na okolnostech daného případu, neméně na povaze a účelu právního úkonu. Je třeba zkoumat majetkové poměry manželů i obecnou majetkovou situaci společenské třídy, k níž manželé přísluší.⁵⁷ Za obvyklou správu nebude považován prodej, darování či pronájem nemovitosti u běžně majetkově vybavené rodiny. Na druhou stranu v případě rodiny, která vlastní několik bytových domů, by spíše nepronajmutí některého z bytů bylo považováno za správu nikoli

---

⁵⁷ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník, komentář. 8. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003, s. 412

obvyklou. Obecně bude obvyklou správou představovat zajištění chodu domácnosti, obstarání běžných oprav, plnění pravidelných finančních povinností spojených s fungováním domácnosti a podobné úkony.

Jak již bylo výše řečeno, lze rozlišit správu společného majetku, kterou může vykonávat každý z manželů samostatně bez souhlasu, vědomí či jiné součinnosti druhého manžela za předpokladu, že se jedná o správu obvyklou. Souhlas obou manželů zákon vyžaduje, jde-li o záležitost, která rozsah obvyklé správy přesahuje. Rozsah obvyklé správy budou pravidelně přesahovat takové úkony, jimiž se mění podstata majetku nebo se významným způsobem snižuje jeho hodnota.⁵⁸ Forma ani doba udělení souhlasu druhým manželem není zákonem stanovena. Souhlas může tedy být udělen i dodatečně, může být výslovný i konkludentní.

Ve svém původním znění občanský zákoník prohlašoval úkon, který nebyl běžnou záležitostí týkající se společné věci a byl učiněn bez souhlasu druhého manžela, za absolutně neplatný. Tento drtivý zákonný dopad zmírnila až novela občanského zákoníku, zákon č. 131/1982 Sb., která princip absolutní neplatnosti nahradila neplatností relativní. S ohledem na konstrukci relativní neplatnosti jde jen o to, zda manžel, který ve věci nikoli obvyklé správy nejednal, namítne nebo nenamítne v obecné tříleté promlčecí lhůtě nedostatek svého souhlasu. Čili původní vybočení manžela vůbec nemusí mít žádný důsledek, pokud se druhý manžel neplatnosti tohoto excesu nedovolá, čímž jednání druhého manžela de facto i de iure schválí a učiní tak zákonu zadosť.

V souvislosti s udělením souhlasu druhým manželem při výkonu nikoli obvyklé správy vyvstává problém ochrany dobré víry třetích osob, které jednají jen s jedním z manželů. Ke škodě třetích osob občanský zákoník tuto otázku nikde neřeší. Třetí osoby se proto musí mít na pozoru, kontrahují-li jen s jedním z manželů.

Ohledně problematiky uzavírání kupní smlouvy zaujala soudní praxe stanovisko, že předmětem společného jmění se stane i závazek z kupní smlouvy uzavřené jen jedním z manželů, pokud nepřesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Pokud tuto míru přesahuje, vyžaduje ke svému zařazení do společného jmění již souhlas druhého manžela. Nabytý majetek je však v každém případě součástí SJM.

---

⁵⁸ Blažke, J. Majetkové právo manželské. Sborník studií z občanského práva. Praha : Orbis, 1953, s. 223

Zvláštním případem správy společného majetku je užití celého majetku v SJM či jeho části k podnikání. Zákon stanoví v ustanovení § 146, že souhlas druhého manžela je zapotřebí pouze při prvním užití majetku pro podnikatelské účely. V tomto případě bezpodmínečně určuje dobu udělení souhlasu. Poté, co byl souhlas druhým manželem udělen, právo spravovat majetek používaný k podnikání má již výlučně podnikající manžel, což plyne z ustanovení, že k dalším právním úkonům souvisejícím s podnikáním již souhlas druhého manžela není třeba. Nepodnikající manžel je tak napříště zbaven možnosti se na správě podílet a zákon mu žádnou ochranu proti neuváženým krokům manžela podnikajícího neposkytuje. Z ustanovení § 146 je zřejmé, že podnikání manžela se společným majetkem je považováno za správu překračující hranici obvyklého spravování. Jestliže manžel neudělil souhlas s takovým použitím společného majetku, uplatní se úprava obsažená v ustanovení § 145 odst. 2, která manžel, jehož souhlas nebyl dán, aby se dovolal relativní neplatnosti právních úkonů učiněných druhým manželem v souvislosti s podnikáním.

Při správě společného majetku může samozřejmě mezi manžely dojít k neshodám. Např. se nedohodnou o způsobu užívání společné věci, na provedení oprav na společném majetku, apod. Na tyto případy zákon bohužel nepamatuje a nestanoví žádnou zvláštní úpravu, jež by mohla být při řešení těchto sporů použita.⁵⁹ Proto se v souladu s ustanovením § 853 občanského zákoníku použije jiných ustanovení občanského zákoníku upravujících vztahy předmětnému případu nejbližší. Nepochybně jimi bude řešení sporů mezi podílovými spoluvlastníky.

Osnova nového občanského zákoníku upravuje problematiku správy majetku ve společném jmění pod rubrikou označenou jako „užívání, hospodaření, správa v zákonném režimu“. Navrhuje stanovit, že součásti společného jmění užívají, berou z nich plody a užitky, udržují je, nakládají s nimi, hospodaří s nimi a spravují je oba manželé nebo jeden z nich podle vzájemné dohody. Povinnosti a práva spojená se společným jměním náležejí též oběma manželům společně a nerozdílně. Osnova také ku prospěchu věci výslovně navrhuje zakotvit postup v záležitostech, kde je zapotřebí souhlasu manžela, který však souhlas odmítá dát, a to bez vážných důvodů a v rozporu se zájmem manželů, rodiny či domácnosti nebo není schopen souhlas projevit. Druhý

---

⁵⁹ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 143 - 151

manžel může za této situace navrhnout soudu, aby svým rozhodnutím nahradil souhlas manžela.⁶⁰

Pro úplnost se ještě krátce zastavím u správy společných peněžních prostředků. Peníze v hotovosti podléhají obecnému režimu správy. Problémy však nastávají, jedná-li se o peníze na účtu banky, tedy nacházející se v podobě nehmotných věcí. V praxi často dochází k rozporům mezi právem bankovním a právem občanským, které upravuje režim správy společného majetku odlišně. Právní režim majitelství účtu na jedné straně a majetkového společenství na druhé straně si v určitých případech může značně překážet. Dojde-li k otevření účtu, který je veden jen na jméno jednoho z manželů, jen tento manžel je ze zákona oprávněn s ním disponovat, provádět výběry, udělovat příkazy k zaplacení, atd. Má tedy oprávnění výlučné správy k peněžním prostředkům na účtu se nacházejícím nehledě na skutečnost, že jde o majetek oběma manželům společný. Banka totiž při zřizování účtu nezjišťuje, jaký je majetkový režim majitele účtu. Ze skutečnosti, že majetek nabytý za trvání manželství je součástí společného jmění, nemůže druhý manžel, který není majitelem účtu, ve vztahu k bance nic nárokovat.

Teoreticky přichází v úvahu i eventualita vedení nerozdělených účtů, kdy oba manželé jsou jejich společnými majiteli. Tento způsob vedení účtu však není příliš praktický, neboť předpokládá, že všechny peněžní operace budou vykonávat manželé společně. Z tohoto důvodu se s popsaným řešením v praxi příliš často nesetkáme.

Pro shrnutí bych uvedla, že vlastnictví účtu nezakládá v žádném případě domněnku o výlučném vlastnictví jednoho z manželů k uloženým peněžním prostředkům na tomto účtu se nacházejícím. Naopak, jedná-li se o prostředky nabyté za trvání manželství, platí vyvratitelná domněnka dle ustanovení § 144 občanského zákoníku. Proto pokud na účtu jsou uloženy jen peníze patřící do výlučného majetku jednoho manžela, musí manžel unést důkazní břemeno, že do společného jmění nespádají, pokud chce uspět v případném sporu a prokázat právní důvod jejich nabytí.

---

⁶⁰ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 661

III. Kapitola – Nabytí majetku mimo režim společného jmění manželů

Existence manželství a nabytí majetku za doby jeho trvání neznamena vždy skutečnost, že osud vlastnictví k určité věci bude nutně sledovat právní režim společného jmění. I za trvání manželství nabytá věc může totiž náležet do výlučného majetku jednoho z manželů či se stát předmětem podílového spoluvlastnictví obou manželů.

3.1 Majetek náležející do výlučného vlastnictví jednoho z manželů

Právní režim výlučného majetku v průběhu manželství je takový že, do samostatného majetku může manžel nabýt jen pokud to zákon připouští, nejedná-li se o modifikovaný právní režim. Zákon tedy výrazně omezuje možnosti, jak lze nabýt za trvání manželství majetek do výlučného vlastnictví ve prospěch společného jmění. K výlučnému majetku manžela nemá druhý manžel žádný právní vztah, tedy užívací, dispoziční ani jiná práva, pokud ho k tomu manžel – vlastník přímo nezmocní.

Nese-li však výlučný majetek jednoho z manželů nějaké užitky, spadají již tyto do společného jmění. To samé však neplatí o závazcích spojených s předmětem výlučného vlastnictví, které se do SJM neřadí. V tomto ohledu lze v platné právní úpravě shledat značnou nevyváženost v postavení obou manželů. Na jedné straně manžel, v jehož výlučném vlastnictví se věc nenachází, profituje z jejích výnosů. Na straně druhé tomu však neodpovídá žádná jeho ekvivalentní povinnost nést odpovědnost za závazky tohoto majetku se týkajících.

Věc se může stát za trvání manželství předmětem výlučného vlastnictví získáním ze zdrojů nezávislých na společném majetku (např. v případě majetku nabytého ještě před vznikem manželství), ale též obstaráním ze zdrojů oběma manželům společných (typicky v případě věci sloužící osobní potřebě jen jednoho manžela nabyté ze společného majetku).

Hranice mezi společným a výlučným majetkem byla ještě více posunuta ve

prospěch majetku společného zákonem č. 91/1998 Sb. Rozsah majetku výlučného byl omezen tím, že z něj byly vypuštěny věci sloužící výkonu povolání jen jednoho z manželů, které se napříště stávají součástí společného majetku.

Jmenovitě je z předmětu společného jmění zákonem vyloučen majetek s ohledem na dobu jeho nabytí a právní důvod jeho nabytí. Vstup do manželství nemůže mít vliv na vlastnické právo k určité věci existující již před vznikem manželského svazku. Proto tedy manželovo již existující výlučné vlastnické právo k majetku zůstane uzavřením manželství nezměněno. Nabytí majetku z titulu dědictví či darovací smlouvy má též za důsledek vyloučení těchto věcí ze SJM. To, zda hodnoty takto nabyté budou předmětem výlučného majetku či předmětem podílového spoluvlastnictví, závisí na vůli zůstavitele či dárce, v případě dědění též na znění zákona.

Zákon dále z předmětu společného jmění vylučuje věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednomu z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství nebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. Mezi restituční předpisy, na jejichž základě takto dojde k rozmnožení výlučného majetku, řadíme především zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Dále výplaty finančního odškodnění z Česko-německého fondu budoucnosti občanům, kteří byli za druhé světové války nasazeni na nucené práce se též dostávají do výlučného majetku, neboť se jedná o ryze osobní nárok manžela, jehož povaha vylučuje, aby se stal předmětem společného jmění. Stejně tak do výlučného majetku spadá plnění, které bylo poskytnuto na základě nařízení vlády č. 165/1997 Sb., o vyplacení jednorázové náhrady ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem, na základě zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 – 1949, zákona č. 212/2000 Sb., o zmírnění některých majetkových křivd způsobených holocaustem, zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů.

S ohledem na svou povahu jsou z majetkového společenství zákonem výslovně vyloučeny věci, které slouží osobní potřebě jen jednoho manžela, byť byly úplatně nabyté za trvání manželství ze společných prostředků, a to bez ohledu na jejich hodnotu. Soudní praxe však zaujala stanovisko, že jde-li o věci nikoli obvyklé osobní potřeby (např. drahocenný kožich), měl by manžel, který tyto hodnoty za trvání manželství získal, nahradit druhému to, co bylo ze společných prostředků na tento jeho majetek vynaloženo.⁶¹ Obvykle se jedná o oděvy, šaty, boty, čili o věci, které jsou svou povahou schopny sloužit osobní potřebě a tomuto účelu skutečně slouží. S výjimkou těchto věcí sloužících osobní potřebě jen jednoho z manželů nemůže žádný z manželů ze společných prostředků koupit věc do vlastnictví výlučného, a to ani v případě, že by s tím druhý manžel výslovně souhlasil.⁶²

Majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do jeho výlučného vlastnictví se též do předmětu společného jmění nezahrnuje. Tato konstrukce je zcela opodstatněná, neboť se nejedná o nabytí nového majetku či rozmnožení stávajícího za trvání manželství, ale o pouhou změnu bez vlivu na povahu vlastnictví. Nejčastějším případem bude směna či koupě věci za finanční prostředky získané prodejem věci ve výlučném vlastnictví. Hodnota nově nabyté věci přitom není ve vztahu k hodnotě věci původní rozhodující. Výlučné vlastnictví je tedy zachováno i pokud náhrada za věc původní není rovnocenná, nebo hodnota nově nabyté věci je dokonce výrazně vyšší, než hodnota věci původní.

Stane-li se však, že věc bude nabyta z prostředků pocházejících z výlučného majetku a zčásti, byť i jen nepatrně, z majetku společného, má to za následek připadnutí celé věci do SJM nehledě na poměr prostředků z výlučného a společného jmění. V praxi je tedy zastáván názor, že dojde-li ke smísení finančních prostředků výlučných a společných, nelze z nich pořídit věc, která by následně nespadala do SJM, nejedná-li se o věc osobní potřeby.

Součástí majetkového společenství nebudou ani práva osobnostní vzhledem k jejich osobnímu charakteru. Z práv majetkových se nestanou součástí SJM ta, která jsou neoddělitelně spjata s osobou jednoho z manželů jako např. v případě práva na bolestné a ztížení společenského uplatnění.

---

⁶¹ R 42/1972, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek

⁶² R 74/1973, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek

Práva autorská upravená autorským zákonem č. 121/2000 Sb., jak osobnostní, tak i majetková rovněž nebudou spadat do SJM, nýbrž do výlučného majetku autora. Výnosy z těchto práv vzniklé však bezesporu do SJM patřit budou.⁶³

3.2 Majetek v podílovém spoluvlastnictví manželů

V průběhu trvání manželství existuje kromě možnosti nabytí majetku do SJM a do výlučného vlastnictví ještě eventualita třetí, a to nabytí majetku do podílového spoluvlastnictví manželů. Tak snoubenci, kteří nabyli společně majetek ještě před uzavřením sňatku a s tímto pak vstoupili do manželství, mají tuto věc v podílovém spoluvlastnictví a na tomto faktu ani nic nemění skutečnost následného vstupu do manželství. Nedochozí tedy k přeměně takto nabytého majetku na věc, jež by byla součástí společného jmění.

Jak již bylo několikrát zmíněno výše, věci nabyté děděním či darem neputují v žádném případě do společného jmění. Kromě případu, kdy dědictví připadne do výlučného majetku manžela, může nastat okolnost, kdy oprávněnými dědici věci jsou oba manželé společně, nehledě na to zda dědění nastává ze zákona či je právním důvodem závěť. V případě darování, kdy obdarovanými jsou oba manželé, typicky hned na počátku manželství dary svatebními, může vzniknou jedině podílové spoluvlastnictví obou manželů k předmětu daru.

---

⁶³ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 123 - 130

IV. Kapitola – Možnosti modifikace společného jmění manželů

Zákonná modifikační možnost společného jmění nebyla po dlouhou dobu, vzhledem ke kogentním ustanovením občanského zákoníku v jeho původním znění, připuštěna. Tato možnost byla zavedena až novelou občanského zákoníku, zákonem č. 509/1991 Sb.

Modifikovat režim společného jmění lze třemi způsoby, a to změnou rozsahu SJM, čili jeho rozšířením či zúžením, změnou doby vzniku SJM a změnou úpravy spravování společného majetku.

Největší prostor je zákonem poskytnut zcela pochopitelně modifikaci na základě společné dohody manželů, je však upravena i možnost modifikace rozhodnutím soudu, jsou-li dány důvody zákonem předvídané.

4.1 Modifikace společného jmění manželů na základě dohody manželů

Ustanovení dávající manželům možnost modifikace společného jmění nalezneme pod § 143a občanského zákoníku, který byl do zákona včleněn výše zmíněnou novelou, zákonem č. 509/1991 Sb. Předmětné ustanovení § 143 ve svém odstavci prvním stanoví, že manželé mohou zákonem stanovený rozsah společného jmění rozšířit nebo zúžit, a to smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu. Zákonem vyžadovaná forma musí být dodržena pod sankcí absolutní neplatnosti smlouvy. Rozšíření i zúžení rozsahu SJM se může týkat majetku i závazků nabytých či vzniklých teprve v budoucnosti, ale i majetku a závazků, které již součástí SJM tvoří, může tedy směřovat do budoucnosti i do minulosti podle potřeb manželů. Je připuštěno, aby předmětem smlouvy o modifikaci byla pouze některá majetková hodnota či jednotlivý závazek. V případě, že předmětem smlouvy je nemovitost, která již náleží do společného jmění či do výhradního majetku, nabude smlouva účinnosti až vkladem do

katastru nemovitostí. Jde o výjimku ze zásady, že katastrální úřad vkládá právo na základě již účinné smlouvy.⁶⁴

Rozšířením rozsahu SJM je chápána taková modifikace SJM, při níž dojde k tomu, že společné jmění se zvětší o majetek i závazky ustanovením § 143 odst. 1 občanského zákoníku z nabytí do společného jmění vyloučených. Předmětem SJM se tak mohou provedením změny rozsahu stát i věci nabyté dědictvím nebo darem.

Zúžením se rozumí ztenčení společného jmění o majetek a závazky, které by do něj za normálních okolností při dodržení zákonného režimu patřily. Tyto hodnoty zůstanou z důvodu zúžení ve výlučném vlastnictví konkrétního manžela. Pokud po zúžení nabývají manželé nějaký majetek společně, spadá do jejich podílového spoluvlastnictví. Není však možné vyloučit existenci společného jmění zcela. Manželé jsou stále omezeni povinností zachovat společné jmění alespoň v minimálním rozsahu. Hranicí, na kterou lze SJM zúžit je „obvyklé vybavení společné domácnosti“, které není zákonem přesně vymezeno. Co je považováno za toto obvyklé vybavení musí určit až soudní praxe s ohledem na objektivní hlediska a s přihlédnutím ke standardu ve společnosti a v dané rodině.

Dále mají manželé možnost též pouze smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu vyhradit zcela či zčásti vznik SJM až ke dni zániku manželství s omezením, nejde-li o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Společné jmění vznikne v tomto případě až v okamžiku zániku manželství, bez ohledu na způsob zániku. V jednu chvíli tak zároveň vzniká i zaniká SJM ke všemu, co by předmětem SJM bylo v zákonném režimu. Jměním každého z manželů pak zůstane jen to, co zbude.

Dále zákon umožňuje uzavření tzv. předmanželské smlouvy, kdy snoubenci hodlající uzavřít manželství mohou smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu upravit své budoucí majetkové vztahy v manželství a též správu svého budoucího společného jmění. Jedná se o smlouvy pro futuro a sub conditione, tedy s odkládací podmínkou uzavření manželství, a to pouze na dobu jeho uzavření.⁶⁵

Zákon nebrání tomu, aby k uzavírání modifikačních smluv docházelo opakovaně, proto nic nestojí v cestě tomu, aby jednou zúžené jmění mohlo být posléze

---

⁶⁴ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 653

⁶⁵ Haderka, J. F. Osobní a majetková práva manželů od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. Právní praxe, 1998, č. 9

znovu rozšířeno.

Na ochranu práv třetích osob je stanoveno, že manželé se mohou vůči jiné osobě na smlouvu modifikující SJM odvolat jen tehdy, je-li jí její obsah znám. Je přitom nerozhodné, jakým způsobem se o existenci smlouvy tato třetí osoba dozví. Je však v zájmu manželů, aby byla třetí osoba o smlouvě dostatečně informována, neboť v případném sporu nesou důkazní břemeno. Dá se jim proto jen doporučit, aby při vzniku závazku do smlouvy včlenili klauzuli o tom, že věřitel se s obsahem smlouvy seznámil nebo je-li úkon činěn ústně, aby si zajistili přítomnost svědka. V opačném případě by se v eventuelním soudním sporu mohli dostat do stavu důkazní nouze.⁶⁶ Hlavním cílem úpravy je tedy ochrana před nepříznivými dopady některých smluv o zúžení SJM, jimiž mohou manželé sledovat ztížení uspokojení práv třetí osoby. Ustanovení § 143a odst. 4 občanského zákoníku tak čelí případnému obtížnému posuzování bezelstnosti uzavření uvedených smluv a stojí na objektivitě průkazu vědomosti třetí osoby o zúžení SJM.⁶⁷

Podle ustanovení § 38i odst. 1 písm.k obchodního zákoníku (zákona č. 513/1991 Sb.) jsou podnikatelé, kteří se zapisují do obchodního rejstříku, povinni vložit do sbírky listin stejnopis notářského zápisu o smlouvě o změně rozsahu SJM nebo o výhradě jeho vzniku, byla-li taková smlouva uzavřena.

Do budoucna by možná bylo dobré uvažovat o zavedení veřejně přístupného registru dohod modifikujících majetkové vztahy mezi manželi, jako je tomu například v Německu⁶⁸, čímž by byla podstatněji chráněna práva třetích osob nabytá v dobré víře a usnadněno dokazování případných sporů ohledně znalosti modifikující smlouvy třetí osobou.

Zvláštní pravidla se uplatní pro případ prohlášení konkurzu či v souvislosti s ním podle insolvenčního zákona (zákona č. 182/2006 Sb.). Smlouvy mezi manžely, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se stávají prohlášením konkurzu neplatnými. Tento důsledek dopadá na smlouvy o zúžení rozsahu SJM, smlouvy o rozšíření SJM, jestliže se na jejich základě stal součástí SJM

---

⁶⁶ Vlasáková, L., Křížová, V. Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky. Ad Notam, 2004, č. 3

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2005 sp. zn. 22 Cdo 1593/2004

⁶⁸ Salač, J. Společné jmění manželů. Právní praxe, 1998, č. 9

majetek, do té doby náležející jen dlužníku, smlouvy o rozšíření, jestliže se na jejich základě staly součástí SJM závazky náležející do té doby jen manželu dlužníka, a dohody o vypořádání SJM včetně soudem schváleného smíru. Po dobu trvání účinků prohlášení konkurzu nemůže navíc vzniknout nové SJM. V případě, že dlužník uzavře nové manželství, odkládá se ze zákona vznik SJM ke dni zániku těchto účinků. Smlouvy o rozšíření SJM, které tomu odporují nebo toto ustanovení obcházejí, jsou neplatné podle ustanovení § 276 insolvenčního zákona.⁶⁹

Manželé mohou smlouvou dohodnout též správu SJM odlišně od zákonné úpravy, a to na základě ustanovení § 147 občanského zákoníku. Stejným způsobem mohou postupovat též muž a žena, kteří manželství teprve plánují uzavřít. Zákon blíže neurčuje, jak má takováto smlouva vypadat a nejsou stanoveny ani žádná omezení. Je tedy např. možné, aby veškerý majetek ve společném jmění spravoval jen jeden z manželů, nebo naopak aby si manželé správu společného majetku mezi sebe spravedlivě podle svého uvážení rozdělili. V obou případech je stanoven požadavek uzavření smlouvy formou notářského zápisu. I zde platí, že se na obsah smlouvy mohou manželé dovolávat vůči třetím osobám, jen pokud s ní byly tyto třetí osoby prokazatelně seznámeny.

4.2 Modifikace společného jmění manželů rozhodnutím soudu

Modifikace společného jmění, konkrétně jeho zúžení, připadá v úvahu též na základě soudního rozhodnutí podle ustanovení § 148 občanského zákoníku. Do novely občanského zákoníku účinné od 1.8.1998 mohl soud společné jmění dokonce úplně zrušit. Tato možnost dnes připuštěna není.

Soud tedy podle platné právní úpravy může na návrh některého z manželů ze závažných důvodů SJM zúžit až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Procesní podmínkou je podání žaloby soudu a hmotněprávní podmínkou je to, že důvody pro zúžení SJM jsou závažné, přičemž posouzení závažnosti leží jen na uvážení

---

⁶⁹ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 651 - 654

soudu. V dřívějším znění zákona sloužil soudu jako vodítko závažnosti souladu s dobrými mravy.

Mezním bodem, k němuž soud může dospět při zúžení společného jmění je obvyklé vybavení společné domácnosti. Má-li však soud za to, že postačí zúžení třeba jen o některé předměty, či některá práva či povinnosti, nic mu nebrání tak učinit.

Soud zužuje vždy jen společné jmění již existující v určitém rozsahu, který nemusí být rozsahem zákonným. Není tedy vyloučeno, aby soud zúžil smlouvou manželů již zúžené společné jmění, pokud dřívější zúžení nedosáhlo hranice obvyklého vybavení společné domácnosti.

Soud na návrh z některého z manželů zúží společné jmění až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti (čili živnostenské či jiné oprávnění k podnikání) nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti (tedy členem veřejné obchodní společnosti nebo komplementářem v komanditní společnosti). V tomto případě se soudu nedostává prostoru k jeho uvážení, ale pakliže jsou výše zmíněné skutečnosti doloženy, soud tak učinit musí.

Zákon pamatuje i na případy, kdy je podnikatelská činnost po rozhodnutí soudu o zúžení vykonávána podnikatelem společně či za pomoci manžela nepodnikatele. Stanoví, že příjmy z podnikání se mezi manžele rozdělí primárně v poměru stanoveném písemnou smlouvou. Až v případě, že taková smlouva chybí, nastupuje ochranné ustanovení zákona o rozdělení těchto příjmů mezi manžele rovným dílem.

Zákon v posledním odstavci § 148 dává možnost opětovně soudním rozhodnutím zúžené společné jmění rozšířit do původního rozsahu. Takové rozšíření může být provedeno jen rozhodnutím soudu na návrh některého z manželů, neboť není možné soudní rozhodnutí nahrazovat pouhou dohodou manželů. Soud bude v tomto případě především zkoumat, zda se situace, za níž bylo původně rozhodováno, zásadně změnila či závažné důvody, pro něž bylo společné jmění zúženo, dosud trvají. Záleží tedy na volné úvaze soudu, zda k opětovnému rozšíření SJM přivolí.

Osnova nového občanského zákoníku řeší tuto problematiku v několika ustanoveních. Navrhuje stanovit, že soud může SJM jak zúžit, tak zrušit, jsou-li dány závažné důvody a podá-li návrh jeden z manželů. Zrušení je však možné jen tam, kde obvyklé vybavení společné domácnosti stojí vně společného jmění. Jednotlivé závažné

důvody jsou příkladmo uvedeny. Je jimi například skutečnost, že manželův věřitel žádá zajištění své pohledávky v rozsahu přesahujícím hodnotu toho, co náleží výhradně tomuto manželu (přitom ovšem zrušení SJM přichází v úvahu až poté, co byl věřitel uspokojen), dále skutečnost, že manžela lze považovat za marnotratného, též to, že manžel soustavně či opakovaně podstupuje nepřiměřená rizika, rovněž to, že manžel začal podnikat či se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti.

Rozdílně od platné úpravy se navrhuje, aby režim založený rozhodnutím soudu mohl být změněn nejen soudním rozhodnutím, ale i smlouvou manželů. Pro rozhodnutí soudu se zvláště navrhuje stanovit, že k tomu, aby mohl obnovit SJM poté, co je zrušil, potřebuje zejména, aby pominuly důvody, pro které bylo původní rozhodnutí vydáno.⁷⁰

---

⁷⁰ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 669 - 672

V. Kapitola – Zánik a následné vypořádání společného jmění manželů

Zvláštní úprava majetkového společenství manželů je zásadně vázána na trvání manželství, z čehož plyne, že v momentě zániku manželství odpadá také důvod pro tuto speciální úpravu manželských majetkových vztahů. Společné jmění tak představuje jen dočasné uspořádání právních vztahů manželů ke společnému majetku, neboť již předem je nepochybné, že majetkové společenství zanikne dříve či později smrtí jednoho z manželů. Majetkové společenství může však také zaniknout za doby trvání manželství, a to ze dvou zákonem předvídaných důvodů.

Zanikne-li jmění manželů z jakéhokoli důvodu, nastupuje obligatorně fáze jeho vypořádání, tzn. rozdělení všeho, co bylo manželům dosud společné.

5.1 Zánik společného jmění při zániku manželství

Společné jmění je silnou vazbou spjato s existencí manželství, a proto bude osud SJM sledovat osud manželství při jeho zániku. Manželství zaniká smrtí jednoho z manželů či prohlášením za mrtvého, rozvodem a prohlášením manželství za neplatné.

Jestliže smrt manžela není možné prokázat předepsaným způsobem a jeho smrt je zjištěna jinak, prohlásí soud manžela za mrtvého. K prohlášení za mrtvého může dojít též v případě, je-li manžel nezvěstný a lze-li se zřetelem ke všem okolnostem usoudit, že již nežije.⁷¹ Manželství a tedy i SJM v tomto případě zaniká dnem, kdy rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého nabude právní moci. V případě, že rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého bude zrušeno, dojde i k obnovení manželství a společného jmění ex tunc. Věci nabyté v mezidobí druhým manželem se tak stávají součástí SJM. Pokud však mezitím druhý manžel uzavřel nové manželství, neobnoví se manželství původní ani tehdy, pokud druhé manželství mezitím zaniklo smrtí či rozvodem.⁷²

---

⁷¹ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, § 7 odst. 2

⁷² Holub, M., Nová, H. Zákon o rodině, komentář a předpisy související. 6.vyd. Praha : Linde Praha, a.s., 2004, s. 39

Jak vyplývá z ustanovení § 11 an. zákona o rodině (zákon č. 94/1963 Sb., dále jen ZR), manželství zaniká i tím, že je soudem prohlášeno za neplatné. Rozhodnutí soudu o neplatnosti má konstitutivní charakter a působí ex tunc, tedy od okamžiku uzavření manželství. V mezidobí, do prohlášení neplatnosti, se takové manželství posuzuje, jakoby platně vzniklo. Vytvořilo se tedy i SJM, které nyní zaniká dnem právní moci rozsudku soudu.

Nejčastějším způsobem zániku manželství bude rozhodnutí soudu o jeho rozvodu. Zákon umožňuje rozvod manželství za splnění zákonem stanovených podmínek, které jsou upraveny v ustanovení § 24 an. ZR. Obecnou podmínkou je především rozvrat manželství, a to hluboký a trvalý a nemožnost obnovení společného soužití s tím, že je nutno přihlížet k příčinám tohoto rozvratu. V případě, že v manželství jsou nezletilé děti, nebude manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí daných zvláštními důvody, např. zdravotním stavem dítěte.

Soud návrhu na rozvod manželství nevyhoví též v případě, že jsou dány podmínky stanovené ustanovením § 24b ZR. Jedná se o případ, kdy druhý manžel, který se na rozvratu manželství převážně nepodílel a jemuž by rozvodem byla způsobena zvláště závažná újma, s rozvodem nesouhlasí, jsou-li tu dány mimořádné okolnosti svědčící ve prospěch zachování manželství. Pokud však spolu manželé déle jak tři roky nežijí, soud toto manželství i přesto rozvede za splnění podmínek v § 24.

Upraven je též případ rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu manželství, a to v ustanovení § 24a ZR. Podmínkou je existence manželství alespoň jeden rok, skutečnost, že manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a druhý manžel se k návrhu na rozvod připojí. Soud manželství rozvede, jsou-li mu předloženy pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohody o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu a smlouva upravující vypořádání vzájemných majetkových vztahů včetně otázky bydlení a případné vyživovací povinnosti. Ještě před zánikem SJM se tedy manželé dohodnou o vypořádání společného majetku.

5.2 Zánik společného jmění za trvání manželství

K zániku SM může dojít také za trvání manželství, byť nepříliš často. Společné jmění zanikne přímo ze zákona na základě dvou taxativně vymezených skutečností, a to prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů a soudním výrokem o propadnutí majetku některého z manželů. Zánik SJM na základě společné dohody manželů připuštěn není.

Účinky prohlášení konkurzu na SJM jsou upraveny v ustanovení § 268 an. insolvenčního zákona, zákon č. 182/2006 Sb. (dále jen IZ). Prohlášení konkurzu na majetek dlužníka má dopad nejen na jeho výlučný majetek, ale i do sféry společného jmění dlužníka a jeho manžela (§ 205 odst. 3 IZ). Prohlášením konkurzu tedy zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela a na insolvenčního správce přechází oprávnění a povinnost provést vypořádání společného jmění. Byl-li vznik společného jmění dlužníka a jeho manžela vyhrazen až ke dni zániku manželství, má prohlášení konkurzu stejné majetkoprávní účinky jako zánik manželství.⁷³

Druhým případem zániku SJM za doby trvání manželství je trestní výrok soudu o propadnutí majetku alespoň jednoho z manželů na základě ustanovení § 52 odst. 2 trestního zákona (zákon č. 140/1961 Sb., dále jen TZ). K zániku SJM dojde, i pro případ vyslovení trestu částečného propadnutí majetku, dnem právní moci rozsudku soudu. Trest propadnutí majetku může soud vyřknout odsuzuje-li pachatele k výjimečnému nebo nepodmíněnému trestu odnětí svobody za závažný úmyslný trestný čin, jímž se pachatel snažil získat nebo získal majetkový prospěch. Tento trest může být uložen též v případě, že trestní zákon ve zvláštní části uložení tohoto trestu výslovně dovoluje.

Výrok o propadnutí majetku se vztahuje na majetek, kterého je odsouzený vlastníkem ke dni právní moci rozsudku. Od tohoto dne ztrácí odsouzený manžel oprávnění jakkoli s uvedeným majetkem disponovat a na jeho místo nastupuje stát, který vystupuje prostřednictvím Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových na základě zákona č. 219/2000 Sb..

Výkonu trestu propadnutí majetku však nepodléhají všechny věci odsouzeného. Vyloučeny jsou ty věci či prostředky, které jsou nezbytně třeba k uspokojení životních

⁷³ Zelenka, J. a kol. Insolvenční zákon. Praha : Linde Praha a.s., 2007, s. 402

potřeb odsouzeného nebo osob, o jejichž výchovu či výživu je podle zákona povinen pečovat.⁷⁴

V řízení o vypořádání, které následuje po právní moci rozsudku, je účastníkem manžel odsouzeného a Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových. Státu připadá majetek, který po vypořádání případně odsouzenému manželovi. Tímto majetkem se rozumí nejen věci, ale i jiná majetková práva, např. pohledávky, u nichž se jedná o tzv. nucenou cessi.⁷⁵

Zánik společného jmění je v tomto případě chápán tak, že chrání druhého manžela, neboť trestem propadnutí majetku není postižen všechn společný majetek, nýbrž jen ten, který po provedeném vypořádání připadne manželovi, jehož se trestní výrok týká.

Po zániku společného jmění nabývají manželé do svého výlučného vlastnictví, případně nabývají-li něco společně, pak do podílového spoluvlastnictví.

5.3 Společné jmění manželů po svém zániku

Ve stejném okamžiku, kdy zaniká SJM, nedochází též okamžitě k jeho vypořádání. Mezi zánikem společného jmění a jeho vypořádáním tedy může být značná časová prodleva. Často uplyne poměrně dlouhá doba, než se mezi bývalými manžely vyřeší majetkové otázky týkající se jejich předchozího společného jmění. V průběhu této doby jsou oba manželé oprávněni společný majetek užívat, spravovat, apod.⁷⁶

Ke škodě věci zákon vztahy k majetku v tomto mezidobí nikterak neupravuje. Po zániku SJM již do něj nadále společný majetek nabývat nelze a každý z manželů nabývá pro sebe do svého výlučného vlastnictví nebo do podílového spoluvlastnictví s druhým manželem v případě společného nabytí.

Co se týče aplikace ustanovení § 853 občanského zákoníku ozývají se z řad odborné právnícké veřejnosti dva právní názory.

---

⁷⁴ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 220

⁷⁵ Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář. 5. vyd. Praha : C.H. Beck, 2003, s. 413

⁷⁶ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 223

První názor reprezentovaný autory publikace *Občanský zákoník, Komentář*, C. H. Beck, 9. vydání, 2004, je takový, že zaniklé společné jmění se spravuje podle zásad stanovených pro správu SJM, které trvá. Stejný názor je zastáván i v publikaci *Občanské právo*, ASPI, a.s., 2006 – Fiala, J. a kol.: „Není důvod pro opuštění dosud zastávaného stanoviska (v teorii i praxi), že s ohledem na § 853 občanského zákoníku se přiměřeně použijí předpisy o SJM, neboť upravují vztahy obsahem a účelem nejbližší. To se týká především užívání a správy jmění, výše citovanou zásadu však nelze vztáhnout na nabývání majetku.“⁷⁷

Druhý protichůdný názor zastávají autoři publikace *Společné jmění manželů*, Linde Praha, a.s., 2000, kteří kategoricky odmítají aplikaci ustanovení § 853 ve smyslu užití analogie podle zásad daných pro SJM. Jinak by byl dle jejich názoru ve svém důsledku zánik společného jmění zmařen.

Stanovisko zaujal též Nejvyšší soud ve své judikatuře, který vychází ze skutečnosti, že občanský zákoník ani jiný zákon se nezmiňují o tom, čím se v době mezi zánikem SJM a jeho vypořádáním řídí právní vztahy mezi bývalými manžely, popř. mezi nimi a třetími osobami, týkající se majetku a závazků, které tvořily jeho předmět. Uplatní se proto směrnice obsažená v ustanovení § 853 občanského zákoníku, která přikazuje užití těch ustanovení občanského zákoníku, která upravují vztahy obsahem i účelem jim nejbližší, tj. předpisů o SJM.⁷⁸

Po zániku společného jmění manželé sice již nenabývají do společného jmění nový majetek, s čímž koresponduje vymezení rozsahu SJM v ustanovení § 143 odst. 1 písm.a) občanského zákoníku, do masy společného jmění však přibývají přírůstky a výnosy z majetku, který byl ve společném jmění v okamžiku jeho zániku. Uvedené přírůstky a výnosy se posléze vypořádají najednou v rámci vypořádání SJM na základě ustanovení § 149 a § 150 občanského zákoníku. Přírůstkem ve výše uvedeném smyslu je rovněž nájemné z bytu ve společném jmění manželů.⁷⁹

---

⁷⁷ Fiala, J. a kol. *Občanské právo*. Praha : ASPI, a.s., 2006, s.111

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.11.2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 1966, sp. zn. 5 Cz 77/1966, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 17/1967

⁷⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.8.2008 sp. zn. 28 Cdo 2593/2008 a sp.zn. 28 Cdo 2594/2008

Já bych se v této složité otázce spíše přiklonila k názoru, že namíste by bylo nevhodnější užít ustanovení vztahující se k podílovému spoluvlastnictví, zejm. jedná-li se o problematiku správy majetku v nevypořádaném společném jmění.

5.4 Jednotlivé způsoby vypořádání společného jmění manželů

Vypořádání je možno chápat jako uspořádání majetkoprávních vztahů mezi manžely ke jmění, které bylo předmětem SJM v době jeho zániku.⁸⁰ Vypořádání je tedy obligatorní krok, který musí nastat vždy potom, co majetkové společenství zaniklo bez ohledu na důvod jeho zániku. K vypořádání tak dochází, zaniklo-li manželství a tudíž i SJM z důvodu smrti jednoho z manželů či prohlášení za mrtvého, kdy se společné jmění vypořádá v rámci dědického řízení, dále v případě bylo-li SJM zúženo smlouvou podle ustanovení § 143a občanského zákoníku nebo rozhodnutím soudu na základě ustanovení § 148 občanského zákoníku. Stejně tak musí dojít k vypořádání SJM za situace, kdy se manželé za trvání manželství rozhodnou využít možnosti nabízené ustanovením § 143a odst. 2 občanského zákoníku a vyhradí vznik SJM ke dni zániku manželství. Vypořádání nastupuje také tam, kde bylo soudem manželství prohlášeno za neplatné. Společné jmění se nutně vypořádá též po právní moci rozsudku soudu, jímž byl uložen trest propadnutí majetku jednomu z manželů a po prohlášení konkursu na majetek alespoň jednoho z manželů. Nejčastějším důvodem vypořádání pak jistě bude rozvod manželství.

Vypořádání se tedy uplatní vždy, když se rozsah společného jmění zmenšil, ať už absolutně či jen v určité míře. Vypořádání přitom nemusí znamenat, že manželství zaniklo. K úplnému zániku společného jmění a tedy ke kompletnímu vypořádání dochází vždy při zániku manželství, v případě rozsudku trestního soudu o propadnutí majetku jednoho z manželů a došlo-li k prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů. V ostatních případech půjde vždy jen o dílčí vypořádání společného jmění, neboť obvyklé vybavení společné domácnosti musí zůstat za trvání manželství

---

⁸⁰ Fiala, J. a kol. Občanské právo. Praha : ASPI, a.s., 2006, s. 110

nedotčeno. Vypořádá se tedy vše, co ze společného jmění vystoupilo, kromě výše zmíněného obvyklého vybavení společné domácnosti manželů.⁸¹

Zákon rozlišuje tři možné způsoby vypořádání společného jmění. Na prvním místě zákon upravuje vypořádání dohodou, dále vypořádání na základě rozhodnutí soudu v návrhovém řízení a konečně vypořádání ze zákona uplatněním zákonné domněnky. Lze tedy volit mezi těmito zákonem upravenými způsoby, případně lze společné jmění vypořádat i jejich vzájemnou kombinací, kdy se např. manželé dohodnou na vypořádání části společného jmění, o dalším rozhodne na návrh některého z nich soud a pro zbytek nevypořádaného společného jmění se uplatní zákonná domněnka.⁸²

Až do doby, než byl občanský zákoník novelizován zákonem č. 131/1982 Sb. muselo dojít k vypořádání celé masy BSM naráz, a to buď dohodou manželů či rozhodnutím soudu. Dohoda tedy musela dopadat na celý majetek spadající do BSM a proto dohoda jen o částečném vypořádání měla za následek neplatnost.⁸³ Soud pak musel zjišťovat, který majetek spadá do BSM, přičemž nebyl vázán návrhy účastníků a všechno, co podle jeho zjištění do BSM náleželo musel vypořádat. Zavedením zákonné domněnky vypořádání ze zákona bylo možno uzavřít dohodu o vypořádání týkající se jen části společného majetku, ohledně zbytku majetku pak došlo k jeho vypořádání zákonnou domněnkou či rozhodnutím soudu na návrh některého z manželů. Soud pak při respektování uzavřené dohody o části majetku rozhodl tak, aby celkové vypořádání proběhlo v souladu se zákonnými zásadami.⁸⁴

5.4.1 Vypořádání společného jmění manželů ex lege

Zákonná nevyvratitelná domněnka vypořádání podle ustanovení § 150 odst. 4 občanského zákoníku (dále jen OZ) nastupuje tehdy, nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li v této době podán návrh na

---

⁸¹ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 683

⁸² Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 223

⁸³ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 225

⁸⁴ Bičovský, J. Některé poznámky k institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Právní praxe, 1994, č. 4

jeho vypořádání k soudu. Uvedená tříletá lhůta je hmotněprávní povahy a proto je nutné, aby poslední den lhůty návrh na vypořádání došel soudu. Nestačí, byl-li v této lhůtě návrh odevzdán orgánu, který má povinnost jej doručit. Podle ustanovení § 150 odst. 4 OZ platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění pro svou potřebu a své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá. O ostatních movitých věcech a o všech věcech nemovitých pak platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou rovné. U ostatních majetkových práv, pohledávek a závazků manželům společných platí tato zásada přiměřeně. Ostatní majetkové právo představuje např. členský podíl v bytovém družstvu. Uplynutím tří let od zániku manželství, za podmínky že nedošlo k vypořádání společného jmění, pak vznikne rozvedeným manželům k členskému podílu podílové spoluvlastnictví.

Na konci uvedené tříleté lhůty se fakticky vytvořil stav trvalého nerušeného užívání věci jedním z manželů a proto lze vyvodit, že manžel užívá tuto věc jako vlastník. Není výslovně předepsáno, že věc musí být takto užívána po celou tříletou dobu, stačí i doba kratší, pokud z ní lze usuzovat na trvalost užívání, které se neděje proti vůli druhého manžela. Pakliže tyto podmínky splněny nejsou, stane se i movitá věc předmětem podílového spoluvlastnictví s rovnými podíly. Věci nemovité jsou v podílovém spoluvlastnictví vždy. Katastr nemovitostí tuto skutečnost nezapíše automaticky, nýbrž až na základě souhlasného prohlášení obou manželů, že řízení o vypořádání SJM u soudu není vedeno a dohoda o vypořádání není uzavřena. K tomuto bude nutné připojit ještě např. pravomocné rozhodnutí soudu o rozvodu manželství či jiný obdobný dokument prokazující počátek běhu tříleté lhůty.

Uplynutím tříleté lhůty dojde k vypořádání společného jmění ze zákona jen v případě, kdy SJM zaniklo rozhodnutím soudu o rozvodu manželství, rozhodnutím soudu o neplatnosti manželství a při zúžení SJM rozhodnutím soudu. Lhůta počíná běžet okamžikem právní moci uvedených soudních rozhodnutí. Pokud bude v této lhůtě soudu doručena žaloba na vypořádání SJM, lhůta pro uplatnění zákonné domněnky se staví. Po uplynutí tříleté lhůty již není možno obrátit se na soud se žádostí o vypořádání společného jmění. Z judikatury však vyplývá, že bývalí manželé mohou vypořádat společné jmění mimosoudní dohodou i po uplynutí tří let od zániku manželství, pokud probíhá soudní řízení o vypořádání jejich společného jmění, neboť nevyvratitelná

zákonná domněnka vypořádání SJM nemohla s ohledem na probíhající soudní řízení nastat.⁸⁵

Soudní praxe se též vyjadřovala k zákonné domněnce vypořádání SJM a s ní související tříleté lhůtě za situace, kdy manželé se sice vypořádali dohodou, ale součástí společného jmění byla i nemovitost, která je předmětem evidence v katastru nemovitostí, a manželé v tříleté lhůtě nepodali návrh na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí. V tomto případě judikatura zaujala stanovisko takové, že platí, že manželé se nevypořádali a nastoupí tak zákoná domněnka vypořádání.⁸⁶

Zákoná domněnka dopadá jak na právní poměry mezi manžely, tak na právní poměry mezi nimi a třetími osobami. Pro uspořádání majetkoprávních vztahů mezi manžely znamená zákoná domněnka nastolení jasně vymezeného právního režimu výlučného vlastnictví či podílového spoluvlastnictví manželů či bývalých manželů. Má značný význam pro zavedení potřebné právní jistoty ohledně právního osudu předmětu společného jmění po jeho zániku.

Rovněž třetí osoby jsou povinny zákonnou konstrukci vypořádání plně respektovat a nemohou vůči ní nic namítat či se jí jinak bránit bez ohledu na to, zda je či není pro ně výhodná. Věřitelům není přiznáno právo podat před uplynutím tříleté lhůty k soudu návrh na vypořádání společného jmění manželů, za nimiž mají pohledávku, aby tak mohli vyloučit aplikaci zákonné domněnky.⁸⁷

5.4.2 Vypořádání společného jmění manželů dohodou

Vypořádání masy společného jmění dohodou manželů zákon účelově uvádí hned na prvním místě, a to v ustanovení § 150 odst. 1 OZ. Možnost uzavřít tuto dohodu o vypořádání společného jmění představuje praktické naplnění autonomie vůle a smluvní svobody v ryze soukromých záležitostech manželů.⁸⁸ Manželé mají tedy úplnou volnost upravit své vzájemné majetkoprávní poměry tak, jak nejlépe jim oběma

---

⁸⁵ R 44/2000, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek

⁸⁶ R 43/2000, Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek

⁸⁷ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 254 - 256

⁸⁸ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 224

vyhovuje s ohledem na jejich individuální zájmy a potřeby. Jisté výhody z této úpravy plynou i pro soudní soustavu, neboť v případě, kdy vzájemné vztahy mezi manžely budou upraveny dohodou, které bylo dosaženo na základě jejich svobodné vůle, kdy výsledek jejich společného kompromisu je přijatelný pro obě strany, bude jistě méně častý případ následných sporů vyplývajících z dělení či užívání majetku v SJM. Proto i soudy budou z této situace těžit v tom smyslu, že nebudou zbytečně zatěžovány řešením záležitostí, které lze racionálně vyřešit i mimosoudně.

Forma dohody o vypořádání společného jmění nebyla dříve zákonem stanovena. Mělo se za to, že postačí je-li dohoda uzavřena konkludentně. Až v roce 1992 novela OZ, k níž došlo zákonem č. 264/1992 Sb., zavedla obligatorní písemnou formu dohody v případě, že se týkala nemovitosti, a to pod sankcí absolutní neplatnosti dohody⁸⁹ při nedodržení předepsané formy. Současná právní úprava vyžaduje písemnou formu každé dohody bez ohledu na to, zda je jejím předmětem nemovitost či věc movitá. Zároveň je stanoveno, že pokud do vypořádaného společného jmění náleží též nemovitost, nabývá dohoda účinnosti až vkladem do katastru nemovitostí. Jak bylo již výše řečeno, k tomu, aby došlo k vypořádání společného jmění na základě této dohody, je nutné, aby manželé před uplynutím tříleté lhůty též podali návrh na vklad vlastnického práva k uvedené nemovitosti do katastru nemovitostí. Jinak by se uplatnila zákonná domněnka a bez ohledu na dohodu by se nemovitost stala předmětem podílového spoluvlastnictví.

Náležitosti obsahové stránky dohody zákon blíže nespecifikuje. Uplatní se proto obecná ustanovení. Dohoda tedy musí splňovat veškeré náležitosti, jež jsou vyžadovány zákonem pro platný právní úkon. Musí tedy být učiněn svobodně, vážně, určitě a srozumitelně, osobou způsobilou k právním úkonům, nikoli v omylu. Nesmí být v rozporu se zákonem či jej obcházet a též nesmí být v rozporu s dobrými mravy (§ 37 an. OZ).

Výslovně je zakotveno ochranné ustanovení, které vyžaduje, aby práva věřitelů nebyla dohodou manželů nikterak dotčena. V opačném případě může věřitel využitím institutu odporovatelnosti podle ustanovení § 42a OZ docílit neúčinnosti této dohody vůči sobě. Často se lze v soudní praxi setkat i s názorem, že dohoda manželů, jejímž

---

⁸⁹ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 227

účelem je zkrátit věřitele na jeho právech, je na základě ustanovení § 39 OZ jako svým účelem odporující zákonu absolutně neplatná.⁹⁰

Takovéto jednání úmyslně zkracující věřitele na jeho právech je možno též trestněprávně postihnout. Lze ho totiž kvalifikovat jako trestný čin poškozování věřitele podle ustanovení § 256 TZ. Nic však nebrání tomu, aby v rámci dohody o vypořádání společného jmění došlo platně i vůči třetím osobám k vypořádání společných pohledávek, neboť k postoupení pohledávky může dojít i bez souhlasu dlužníka, kterého se závazek jí odpovídající týká.⁹¹

Při uzavírání dohody o vypořádání tedy manželé nemusí respektovat zásady stanovené v ustanovení § 149 OZ, ani z nich nijak vycházet. Mohou si tedy mezi sebou majetek vypořádat a rozdělit zcela odlišným způsobem, ovšem s ohledem na práva věřitele, jak je zmíněno výše.

Dohodu o vypořádání společného jmění nelze uzavřít v případě, že manželství zaniklo smrtí jednoho z manželů či jeho prohlášením za mrtvého.⁹² Není však vyloučena při vypořádání SJM v důsledku uložení trestu propadnutí majetku. Zde ovšem bude dohoda uzavírána nikoli mezi manžely, nýbrž mezi manželem odsouzeného a Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových. Obdobně v případě prohlášení konkursu na majetek jednoho z manželů může být dohoda o vypořádání uzavřena mezi manželem dlužníka a insolvenčním správcem, která nabude účinnost jakmile bude schválena insolvenčním soudem.

Speciální dohoda o vypořádání SJM je upravena v zákoně o rodině. ZR ve svém ustanovení § 24a upravuje rozvod bez zjišťování příčin rozvratu, jehož jednou z více podmínek je uzavření písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy, na základě které si manželé upraví vzájemné majetkové vztahy na dobu po rozvodu, včetně otázky bydlení a vyživovací povinnosti. Tato smlouva se považuje za dohodu o vypořádání SJM.⁹³ K uzavření dohody o majetku tedy dochází dlouho předtím, než k rozvodu skutečně dojde, proto její účinky nastávají až právní mocí rozsudku o rozvodu

---

⁹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.6.2001 sp. zn. 21 Cdo 2088/2000

⁹¹ Vašíček, M., Dvořáček, D. Společné jmění manželů a vypořádání závazků. Právní rozhledy, 2004, č.

11

⁹² Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 224

⁹³ Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině, komentář. 1.vyd. Praha : C.H. Beck, 1998, s. 63

manželství. Pokud je součástí společného jmění i nemovitost, pak se účinnost smlouvy odkládá až do doby vkladu práva do katastru nemovitostí.

5.4.3 Vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu

Řízení o vypořádání společného jmění je považováno za jedno z těžších a složitějších řízení, které je zmítáno složitým dokazováním včetně znaleckých posudků, zvláště je-li jeho předmětem nemovitost. Zákon navíc neposkytuje odpovědi na všechny otázky, které vyvstávají v průběhu řízení. Ráda bych se proto u tohoto způsobu vypořádání společného jmění déle pozastavila a nastínila řešení některých situací, které v praxi soudu nezřídka nastávají a jejichž správné vyřešení vyžaduje uvážlivé zamyšlení, z něhož pak bude rozhodnutí soudu vycházet s ohledem na zachování principu spravedlnosti a s respektem k zákonným zásadám.

Řízení o vypořádání SJM se zahajuje podáním žaloby o vypořádání u soudu, který rozhodoval o rozvodu manželství podle ustanovení § 88 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., (dále jen OSŘ), ve lhůtě tří let od právní moci rozsudku, jímž bylo manželství rozvedeno.⁹⁴ Žalobu je oprávněn podat kterýkoli z manželů. V případě, jedná-li se o vypořádání SJM zaniklého z jiného důvodu, než rozvodem (např. rozhodnutím o neplatnosti manželství či zúžením SJM) je místně příslušný soud podle obecných ustanovení § 84 a 85 odst. 1 OSŘ podle místa bydliště žalovaného.

Jedná se o tzv. řízení iudicium duplex podle ustanovení § 153 odst. 2 OSŘ. Oba účastníci mají tedy postavení žalobce i žalovaného. Soud vypořádá věci, které účastníci učinili předmětem řízení, ale může překročit návrhy účastníků a přisoudit něco jiného nebo více, než čeho se domáhají, neboť z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky.

Při vypořádání se soud řídí zásadami zakotvenými v ustanovení § 149 OZ, že při vypořádání společného jmění se vychází ze skutečnosti, že podíly obou manželů jsou stejné, stejně tak závazky vzniklé za trvání manželství jsou oba manželé povinni plnit rovným dílem. Dále je stanoveno, že každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno to, co ze svého výlučného majetku vynaložil na společný majetek a

---

⁹⁴ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 248

je povinen nahradit všechno to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek. Při vypořádání se přihlíží především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu a jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění. Přičemž při určování míry přičinění každého z manželů je nutno vzít zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti.

Výchozí zásadou je pro soud rovnost podílů manželů. Neznamená to však, že by soud nebyl oprávněn při uvážení konkrétních okolností případu k odchýlení se od těchto zásad. Může tedy, jsou-li pro to dány důvody stanovit podíly manželů jinak. Soud tedy musí při vypořádání uvážit mimo jiné kritérium zásluhovosti.⁹⁵ Především v případech, kdy jeden z manželů svým chováním ohrozil majetek ve společném jmění, nepřičiňoval se o jeho rozmnožení a udržení, ačkoli to bylo v jeho možnostech a schopnostech či se nestaral řádně o svou rodinu, může soud rozhodnout o výši podílu tohoto manžela s akcentem na tyto skutečnosti.

Není vyloučen ani případ, kdy soud rozhodne tak, že vyjádří podíl účastníků tím způsobem, že věc přikáže do vlastnictví tomu z manželů, který se o nabytí či udržení věci výhradně či v převážné míře zasloužil, aniž by mu současně uložil povinnost finančního vypořádání ohledně této věci s druhým manželem.⁹⁶

Není ani nemožné, aby soud přikázal věc do podílového spoluvlastnictví obou bývalých manželů. Podle soudní praxe by se však mělo jednat jen o řešení svou povahou výjimečné⁹⁷ a jen tam, kde jsou manželé schopni a ochotni se na budoucím užívání a věcech s tím souvisejících dohodnout.

Pro zjištění výše hodnoty vypořádávané masy společného jmění se sečtou hodnoty movitých a nemovitých věcí, včetně ostatních kladných hodnot majetku, jako jsou pohledávky a jiná majetková práva. Zápornou hodnotu pak tvoří závazky vzniklé za trvání manželství, které jsou ke dni rozvodu manželství či jiné skutečnosti, s níž je spojen zánik SJM, nesplacené. Výše hodnoty této masy bude nutno zjistit posudkem znalce, pokud o její hodnotě nedojde mezi manžely ke shodě.

Při stanovení ceny věci se pro účely vypořádání společného jmění vychází z ceny věci v době vypořádání, avšak z jejího stavu v době zániku SJM.⁹⁸ V případě

---

⁹⁵ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 243

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.10.2001, sp. zn. 22 Cdo 2914/1999

⁹⁷ R 76/1970, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

⁹⁸ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 240

stanovení ceny u věcí movitých větších problémů nebývá, což plyne patrně ze skutečnosti, že nepředstavují tak hodnotnou majetkovou položku. Naopak v případě stanovení ceny u nemovitostí dohody tak časté nejsou.

Ústavní soud ve svém nálezu č. 61, sv. 2 judikoval, že rozhodující je cena obvyklá v místě, kde se nemovitost nachází, tedy cena, které by bylo dosaženo při prodeji obdobného majetku odpovídající střetu nabídky s poptávkou v daném místě a čase. Jen vycházející z takto vypočtené ceny je možno vyjádřit aktuální tržní hodnotu nemovitosti v době rozhodování soudu.⁹⁹ Cena určená na základě cenových předpisů má jen informativní charakter a sama o sobě není způsobilá být podkladem pro vypořádání společného jmění.¹⁰⁰

Ze zákona platí, že závazky obou manželů vzniklé za trvání manželství jsou manželé povinni splnit společně a nerozdílně. Na tom nemění nic ani situace, kdy na základě rozhodnutí soudu o vypořádání převezme dosud společný závazek jen jeden z manželů. Na vztahu k věřiteli se tedy nic nezmění. Stále jsou tedy dlužníky oba manželé a dlužník tedy může plnění vyžadovat po kterémkoli z nich.¹⁰¹

Při rozhodování o tom, kdo bude nadále výlučným vlastníkem dříve společné věci může nastat situace, že oba účastníci chtějí věc do svého vlastnictví či naopak věc nechce žádný z nich. Při rozdělení věci soud přihlíží k hledisku jejího účelného využití a k potřebám nezletilých dětí,¹⁰² neboť zájmy nezletilých dětí je potřeba primárně ochránit, a to nikoli hodnotou, nýbrž kvalitou majetku, který bude přisouzen zomu z rodičů, který bude mít děti následně ve své péči.¹⁰³ Skutečnost, že takové věci, které budou sloužit dětem, případnou tomu z manželů, do jehož výchovy budou děti svěřeny, nutně nemusí odůvodňovat závěr, že vyústí i ve zvýšení podílu tohoto manžela na společném majetku.¹⁰⁴

Při řešení otázky, komu z účastníků přikázat věc do vlastnictví, je možné zohlednit příčinu rozvratu manželství, neboť ji lze považovat za okolnost významnou pro rozhodnutí o vypořádání společného jmění k nemovitosti v neprospěch manžela,

---

⁹⁹ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 240

¹⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.1.2001, sp. zn. Cdo 2433/1999

¹⁰¹ R 42/1972, Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek

¹⁰² Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 243

¹⁰³ Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008, s. 674

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.5.2004, sp. zn. 22 Cdo 1037/2004

který rozvrat zapříčinil. Z uvedeného je totiž dovozováno, že tento manžel nepřímo způsobil i zánik uvedeného spoluvlastnického vztahu a v tom smyslu se projevil i jeho vztah k dané nemovitosti.¹⁰⁵

Nastane-li však situace, že žádný z manželů některou z vypořádávaných věcí do svého vlastnictví nechce, je možné přikázat věc některému účastníku i proti jeho vůli, protože za trvání SJM byl vlastníkem celé věci, takže jejím přikázáním do výlučného vlastnictví nezískává nic navíc. Nelze ovšem tuto situaci řešit, jako při vypořádání podílového spoluvlastnictví, soudním prodejem věci, kterou žádný z manželů nechce.¹⁰⁶

Stane-li se, že v mezidobí od zániku SJM do jeho vypořádání dojde bez souhlasu druhého manžela k prodeji či jinému zcizení věci, vypořádá se tato věc jakoby v SJM stále byla a případně do výlučného vlastnictví toho, kdo ji zcizil a měl z tohoto jednání užitek. V případě však, že by došlo k prodeji věci se souhlasem druhého z manželů, nelze již takovou věc vypořádat, byť tato věc byla ke dni zániku v SJM. Vypořádá se však hodnota, která byla za tuto věc získána, čili utržené peníze nebo jiná věc.¹⁰⁷

V konečném vypořádání soud přistoupí k realizaci zápočtů, ve prospěch společného či výlučného majetku, kdy primárním cílem je vrátit do společného majetku to, co z něj bylo vynaloženo na ostatní majetek některého z manželů. Každý z manželů má totiž podle ustanovení § 149 odst. 2 OZ právo požadovat uhrazení všeho, co ze svého výlučného majetku vynaložil na společné jmění a povinnost uhradit, co ze společného bylo uhrazeno na jeho ostatní majetek. Do vypořádání se tak promítnou investice ze společného majetku do výlučného a z výlučného majetku do společného jmění. Při vypořádání se však neprojeví to, co bylo vynaloženo z výlučného majetku jednoho manžela do výlučného majetku manžela druhého. Stejně tak se neprojeví investice z výlučného majetku do společných potřeb rodiny či do věci ve společném jmění, která však v den jeho zániku již v SJM nebyla,¹⁰⁸ nýbrž došlo k jejímu spotřebování za trvání manželství. Investice do společné věci je tedy možno zohlednit jen pokud věc existovala alespoň ke dni zániku SJM. Za investici ze společného jmění

---

¹⁰⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.6.2000, sp. zn. 22 Cdo 952/1998

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.10.2004, sp. zn. 22 Cdo 1399/2004

¹⁰⁷ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 237, 245

¹⁰⁸ R 42/1972, Sběrka soudních rozhodnutí a stanovisek

do výlučného majetku se nepovažuje nákup věcí osobní potřeby jednoho z manželů jako např. ošacení či obuv. Není tedy nutno tuto protihodnotu nahrazovat.¹⁰⁹

Častým případem investice do společného majetku je pořízení věci za trvání manželství zčásti z prostředků výlučných a zčásti ze společných, nehledě na jejich poměr. Jestliže takto pořízená věc patří do SJM v den jeho zániku, je třeba tuto investici zohlednit. Její výše se stanoví podle toho, v jakém poměru byly při koupi věci prostředky výlučné a společné a jakou hodnotu má věc ke dni zániku SJM. Pokud se hodnota věci od doby jejího nabytí snížila např. důsledkem opotřebení, je výše investice též redukována podle poměru, v němž došlo ke snížení hodnoty věci.¹¹⁰

Nemálo se vyskytující investicí je též investice ze společného majetku do majetku ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, jako v případě rekonstrukce nemovitosti náležející do výlučného vlastnictví manžela za trvání manželství. Na tento případ je možné aplikovat rozhodnutí Nejvyššího soudu, které řeší investici do nemovitosti v podílovém spoluvlastnictví. Vlastníku nemovitosti v tomto případě vzniká prospěch v rozsahu, v němž se nemovitost provedenou investicí zhodnotila oproti předchozímu stavu, a to k okamžiku, kdy k tomuto zhodnocení došlo, tedy kdy se majetkový stav výlučného vlastníka zvýšil o hodnotu odpovídající zvýšení hodnoty věci.¹¹¹ V daném případě se dokazování omezí jen na zjištění rozsahu rekonstrukce a znalecký posudek ohledně zhodnocení věci, což samo o sobě podstatně zjednoduší řešení této dílčí otázky.

Jak již bylo řečeno, řízení o vypořádání společného jmění rozhodnutím soudu není jednoduchá záležitost a vyžaduje značnou dávku trpělivosti vzhledem značné časové náročnosti daného řízení. Zejména zjišťování jednotlivých položek společného jmění, jejich oceňování a mnohdy i nepřiliš velká vstřícnost a ochota manželů ke zdárnému vyřešení věci, vedou k průtahům. Neúměrná délka, v konkrétním případě čtrnáct let se táhnoucí soudní řízení při vypořádání majetkového společenství manželů byla již předmětem stížnosti u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.¹¹²

---

¹⁰⁹ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 237 - 238

¹¹⁰ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 239

¹¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.1.2003, sp. zn. 25 Cdo 355/2001

¹¹² Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 249 - 250

5.4.4 Vypořádání společného jmění manželů při prohlášení konkursu

Účinky prohlášení konkursu na SJM jsou upraveny o poznání rozsáhleji, než tomu bylo v úpravě předchozí. IZ upravuje tuto problematiku ve třetím díle, § 268 – 276.

Výše již bylo zmíněno, že prohlášením konkursu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela a následně se přikročí k provedení vypořádání tohoto majetku. SJM bude po prohlášení konkursu vypořádáno také za situace, kdy již dříve zaniklo, ale doposud nebylo provedeno jeho vypořádání a staví se lhůta stanovená občanským zákoníkem k vypořádání, jestliže má skončit nejpozději do šesti měsíců od prohlášení konkursu. Insolvenční správce má oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání společného jmění, která nabývá účinnosti po schválení insolvenčním soudem nebo navrhnout jeho vypořádání soudu. Insolvenčním soudem schválená dohoda o vypořádání má pak účinky pravomocného rozsudku. Dohoda o vypořádání společného jmění, byla-li by uzavřena dlužníkem po prohlášení konkursu, je neplatná, a to i v případě, že by pro majetkovou podstatu byla výhodnější než dohoda uzavřená insolvenčním správcem. Ta část společného jmění použitá dlužníkem k podnikání spadá při vypořádání SJM vždy do majetkové podstaty.

IZ pamatuje na ochranu věřitelů dlužníka v tom smyslu, že stanoví neplatnost smluv uzavřených mezi dlužníkem a jeho manželem, jestliže zkracují uspokojení jejich pohledávek. Neplatné jsou tedy smlouvy mezi manžely uzavřené po podání insolvenčního návrhu dlužníkem a v případě insolvenčního návrhu věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, o zúžení SJM, o rozšíření SJM, jestliže se na jejich základě stal součástí SJM majetek do té doby náležející jen dlužníku nebo do SJM připadl do té doby výlučný závazek manžela dlužníka a veškeré dohody o vypořádání SJM včetně soudem schváleného smíru.

Je třeba upozornit, že vypořádání společného jmění přichází v úvahu jen tam, kde majetek ve společném jmění převyšuje hodnotu závazků dlužníka. V opačném případě se vypořádání neprovede a celý majetek se zahrne do majetkové podstaty. Pohledávka manžela dlužníka, která mu vznikne po prohlášení konkursu vypořádáním se považuje za přihlášenou a při rozvrhu se uspokojí stejně jako ostatní přihlášené pohledávky. Tato pohledávka je tak vyloučena z výhodnějšího režimu uspokojování

pohledávek za podstatou.

Konečně zmíním, že po dobu, po kterou trvají účinky prohlášení konkursu, není možný vznik nového SJM. Proto, uzavře-li dlužník nové manželství, odkládá se automaticky vznik SJM až ke dni zániku účinků prohlášení konkursu. Smlouvy o rozšíření SJM, které by tomuto odporovaly či toto ustanovení obcházely, jsou neplatné.¹¹³

---

¹¹³ Zelenka, J. a kol. Insolvenční zákon. Praha : Linde Praha a.s., 2007, s. 402 - 410

Závěr

Přestože v posledních letech trpí v naší společnosti instituce manželství závažnou krizí, kdy míra sňatečnosti neustále klesá a rozvodovost naopak stále stoupá, neubírá tato skutečnost na důležitosti právní úpravě této oblasti se týkající. Podstatná část občanů totiž do svazku manželského alespoň na určitou dobu vstoupí a tak se dostane do působnosti norem upravujících majetkoprávní problematiku manželů. Stejně tak osoba, která za celý svůj život manželství neuzavře, není většinou ušetřena dopadu zákonné úpravy těchto otázek. Neboť i tato osoba se někdy za život dostane do situace, kdy kontrahuje s manžely nebo alespoň s jedním z nich a v tomto případě je i pro ni relevantní majetkoprávní úprava vztahů mezi manžely s ohledem na to, kdo je vázán učiněným právním úkonem. Zda tedy tato třetí osoba má vůči manželům pohledávku jim oběma společnou či nikoli.

Toto široké uplatnění a způsobilost všudypřítomnosti mne také nakonec vedly k rozhodnutí, že jsem si dané téma vybrala jako předmět této práce a jsem přesvědčena, že hlubší zkoumání a znalost dané problematiky mi v budoucím profesním i rodinném životě mnohdy ulehčí rozhodování o těchto nelehkých otázkách.

Nelze se na tomto místě ještě krátce nezmínit o v současné době probíhajících rekodifikačních snahách, které snad již brzy bude moci jak veřejnost laická, tak především veřejnost odborná, ocenit v praxi.

Nový občanský zákoník o téměř třech tisících paragrafech, vycházející z přirozenoprávních principů, má sjednotit převážnou část soukromého práva do jediného kodexu, jež v sobě zahrne normy nyní samostatně upravené, např. zákon o rodině, zákon o pojistné smlouvě či zákon o nadacích a celou materii závazků v obchodním zákoníku.

Nový občanský zákoník měl putovat do vlády původně již koncem minulého roku. Od tohoto kroku jej však zdržely stovky námětů pocházejících od veřejnosti v rámci veřejného připomínkového řízení. Zákoník tak až v lednu letošního roku doputoval do legislativní rady vlády a 27.4.2009 má být předložen vládě k projednání.

Pokud následně dojde k jeho schválení v Poslanecké sněmovně, Senátu a k jeho podpisu prezidentem republiky, měl by nabýt účinnosti dnem 1.1.2012.

Po mnoha letech tak bude nahrazena zastaralá a v mnohých ohledech již zcela nevyhovující norma, která byla od pádu komunismu více než čtyřicetkrát novelizována, což ve svém důsledku přispělo ke značné nepřehlednosti úpravy vedoucí ke znesnadnění orientace a pochopení problematiky ze strany občanů, kterým má být norma nápomocna především, a to k efektivní úpravě nejen majetkových vztahů s respektem k zásadě smluvní volnosti.

Nezbývá než doufat, že legislativní záměr v podobě nového kodexu, přinese do praxe převážně jen pozitiva a pomůže tak po dlouhé době opět nastolit systém právní jistoty a povede tak k upevnění právního vědomí celé společnosti.

Seznam použitých zkratek

OZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanská soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
ZR	zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, ve znění pozdějších předpisů
R	rozhodnutí (s uvedením čísla a ročníku) uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek vydávané Nejvyšším soudem
TZ	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
IZ	zákon č. 182/2006 Sb., insolvenční zákon, ve znění pozdějších předpisů
BSM	bezpodílové spoluvlastnictví manželů
SJM	společné jmění manželů
ABGB	Všeobecný zákoník občanský z roku 1811

Seznam použité literatury

I. Knihy a komentované zákony

1. Adamová, K. Dějiny soukromého práva ve střední Evropě. Stručný nástin. 1.vyd. Praha : C.H. Beck, 2001
2. Bičovský, J. Bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 1993
3. Blažke, J. Majetkové právo manželské. Sborník studií z občanského práva. Praha : Orbis, 1953
4. Bureš, J., a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1.díl. 7.vyd. Praha : C.H. Beck, 2006
5. Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004
6. Eliáš, K. a kol. Občanský zákoník : velký akademický komentář : úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha : Linde, 2008
7. Fiala, J. a kol. Občanské právo. Praha : ASPI, a.s., 2006
8. Gerloch, A. Teorie Práva. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004
9. Holub, M., Nová, H. Zákon o rodině, komentář a předpisy související. 6.vyd. Praha : Linde Praha, a.s., 2004
10. Hrušáková, M. a kol. Zákon o rodině, komentář. 1.vyd. Praha : C.H. Beck, 1998
11. Hrušková, M. Manželství a paragrafy. Praha : Computer Press, 2000
12. Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník, komentář. 8. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003
13. Kincl, J. a kol. Římské právo. 1.vyd. Praha : C.H.Beck, 1995
14. Klabouch, J. Manželství a rodina v minulosti. 1.vyd. Praha : Orbis, 1962
15. Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné. Sv. I. Praha : ASPI Publishing, 2002
16. Malý, K. České právo v minulosti. 1.vyd. Praha : Orac, 1995

17. Malý, K., Sivák, F. Dějiny státu a práva v Československu do r. 1918. 1.díl. Praha : Panorama, 1988
18. Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3.přepřracované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2003
19. Pokorný, M., Holub, M., Bičovský, J. Společné jmění manželů. Praha : Linde Praha, a.s., 2000
20. Radvanová, S., Štěpina, J. Majetkové otázky v manželství a rodině. Praha : Orbis, 1967
21. Radvanová, S., Zuklínová, M. Kurs občanského práva – Instituty rodinného práva. 1.vyd. Praha : C.H. Beck, 1999
22. Šámal, P., Púry, F., Rizman, S. Trestní zákon, komentář. 5. vyd. Praha : C.H. Beck, 2003
23. Urfus, V., Kincl, J. Římské právo. 1.vyd. Praha : Panorama, 1990
24. Urfus, V. Historické základy novodobého práva soukromého. 2.vyd. Praha : C.H. Beck, 2001
25. Veselá, R. a kol. Rodina a rodinné právo : historie, současnost a perspektivy. Praha : Eurolex Bohemia, 2005
26. Zelenka, J. a kol. Insolvenční zákon. Praha : Linde Praha a.s., 2007

II. Odborné články

1. Bičovský, J. Některé poznámky k institutu bezpodílového spoluvlastnictví manželů. Právní praxe, 1994, č. 4
2. Haderka, J. F. Osobní a majetková práva manželů od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. Právní praxe, 1998, č. 9
3. Hrušková, M., Fiala, J. Několik úvah nad institutem majetkových vztahů mezi manžely. Právník, 1991, č. 2
4. Salač, J. Společné jmění manželů. Právní praxe, 1998, č. 9
5. Vašíček, M., Dvořáček, D. Společné jmění manželů a vypořádání závazků. Právní rozhledy, 2004, č. 11
6. Vlasáková, L., Křížová, V. Modifikace rozsahu SJM a odpovědnost manželů za závazky. Ad Notam, 2004, č. 3

III. Rozsudky a usnesení Nejvyššího soudu

1. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2000 sp. zn. 30 Cdo 1803/2000
2. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1865/2000
3. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2005 sp. zn. 22 Cdo 1593/2004
4. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.11.2003, sp. zn. 20 Cdo 238/2003
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 1966, sp. zn. 5 Cz 77/1966
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.8.2008 sp. zn. 28 Cdo 2593/2008
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1.8.2008 sp. zn. 28 Cdo 2594/2008
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.6.2001 sp. zn. 21 Cdo 2088/2000
9. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.10.2001, sp. zn. 22 Cdo 2914/1999
10. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.1.2001, sp. zn. 22 Cdo 2433/1999
11. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.6.2000, sp. zn. 22 Cdo 952/1998
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.5.2004, sp. zn. 22 Cdo 1037/2004
13. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.10.2004, sp. zn. 22 Cdo 1399/2004
14. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.1.2003, sp. zn. 25 Cdo 355/2001

IV. Stanoviska a rozhodnutí publikovaná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

1. R 42/1972, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek
2. R 19/1960, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek
3. R 74/1973, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek
4. R 43/2000, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek
5. R 44/2000, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek
6. R 76/1970, Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

OBSAH

Úvod	3
I. Kapitola - Majetkoprávní vztahy mezi manžely v kontextu historického vývoje	5
1.1 Římskoprávní pojetí majetkových vztahů mezi manžely	5
1.2 Majetkoprávní vztahy v rodině v počátcích českého práva	7
1.3 První pokusy o kodifikaci občanského práva a jejich završení všeobecným zákoníkem občanským v roce 1811	9
1.4 Právní úprava po vydání zákona č. 265/1949 Sb. o právu rodinném	14
1.5 Právní úprava po vydání zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku	16
1.6 Úprava po účinnosti novely občanského zákoníku provedené zákonem č. 91/1998 Sb	21
II. Kapitola – Problematika vzniku, předmětu a správy společného jmění manželů ...	24
2.1 Uzavření manželství a vznik společného jmění manželů	24
2.2 Předmět společného jmění manželů	26
2.3 Jednotlivé způsoby nabývání majetku do společného jmění manželů	30
2.3.1 Nabývání majetku do společného jmění manželů na základě smlouvy	30
2.3.2 Nabývání majetku do společného jmění manželů na základě jiných právních skutečností	35
2.4 Správa majetku náležejícího do společného jmění manželů	38
III. Kapitola – Nabytí majetku mimo režim společného jmění manželů	43
3.1 Majetek náležející do výlučného vlastnictví jednoho z manželů	43
3.2 Majetek v podílovém spoluvlastnictví manželů	46
IV. Kapitola – Možnosti modifikace společného jmění manželů	47
4.1 Modifikace společného jmění manželů na základě dohody manželů	47
4.2 Modifikace společného jmění manželů rozhodnutím soudu	50
V. Kapitola – Zánik a následné vypořádání společného jmění manželů	53
5.1 Zánik společného jmění při zániku manželství	53
5.2 Zánik společného jmění za trvání manželství	55
5.3 Společné jmění manželů po svém zániku	56

5.4 Jednotlivé způsoby vypořádání společného jmění manželů	58
5.4.1 Vypořádání společného jmění manželů ex lege	59
5.4.2 Vypořádání společného jmění manželů dohodou	61
5.4.3 Vypořádání společného jmění manželů rozhodnutím soudu	64
5.4.4 Vypořádání společného jmění manželů při prohlášení konkursu	69
Závěr	71
Seznam použitých zkratk.....	73
Seznam použité literatury.....	74
Obsah.....	79
Summary	81
Klíčová slova	83

Summary

Common property of the spouses

The common property of the spouses is an essential institution marital property law since August the 1st 1998. Until then, there was no mutual co-spouses. The common property of spouses is the unity and indivisibility of the legal property of spouses, without their interests were expressed in common property. Common property may arise only between spouses, not between companions. Common property of spouses may arise in two ways, on the basis of law – by the emergence of a marriage, even invalid; or by contract form of a notarial deed, which is a joint property of spouses postponed to the date of dissolution of marriage, in addition to the usual things forming equipment household. After the conclusion of this contract, each spouse acquires property only for himself. If the spouses acquire property together then it becomes the subject of their co – mutual.

The subject of common property of spouses acquired certain assets and commitments of the spouses or both together for the duration of the marriage. From the joint property of spouses under the act is excluded property acquired by inheritance or gift, the property acquired by one spouse for property belonging to his exclusive property and affairs, which serves the personal use of only one spouse and the case issued under the rules of restitution of property of one of the spouses which was issued in case the property before the marriage or which the case was published as a legal successor to the original owner. Further are excluded liabilities, which relate only to the exclusive property of one of the spouses and the commitments whose scope goes beyond the reasonable level of property of spouses, which took one of them without the agreement of the other spouse.

The law allows to couples to avoid the legal system of regulation of property relations and modified the scope of joint property according to their needs. Spouses may, therefore, the capital get expand or narrow above and below the statutory range. The common property of spouses can be modified by contract between the spouses or

judicial decision. Modification of court may be made for compelling reasons at the request of a spouse and to narrowing of common equity to the statutory limit.

The court also drill down the common property, if one spouse has obtained authorization for business or become indefinitely liable partner in a limited liability company.

The couple managed their assets in the common wealth together. The Act distinguishes between normal management of the assets, which may exercise each of the spouses separately and administrative unusual, in which the legal act to require the approval of both spouses. The law also allows for the conclusion of the prenup. When a man and a woman who wants to marry, enter into a contract form of a notarial deed, and adjust its future property relations

The common property of spouses shall cease in the event of dissolution of marriage and may also be extinguished for the duration of the marriage of the two statutory grounds. These two reasons are the declaration of bankruptcy the assets of one spouse and the operative part of the confiscation of property of any spoust.

After the termination of the joint property of spouses entering compulsory settlement, based on the written agreement of the spouses or of a judicial decision or the application of statutory presumptions. Incontrovertible legal presumption comes in the event that the name was not settled on the basis of a court decision or agreement of spouses within three years after its demise. The Act establishes the principle of individual settlements, which are particularly in guiding the court's decision on the settlement. The law is based on the fact that the spouse shares in the common property are the same. In the settlement account of the interests of minor children, family care and the merits of acquiring and maintaining the common properte. The best case for the spouses is mutual agreement on settlement of joint property, which is immediately regulated by law in the first place. This may be entirely the principle of contractual freedom, which is typical for the entire field of private law.

Klíčová slova :

Společné jmění manželů

Common property of spouses

